

СТЕНОГРАМА

засідання Комітету з питань інтеграції України

до Європейського Союзу

27 травня 2025 року

Веде засідання голова Комітету КЛИМПУШ-ЦИНЦАДЗЕ І.О.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую, колеги.

_____. Добрий день.

ГОЛОВУЮЧА. Вітаю. Вітаю ще раз усіх присутніх.

Розпочинаємо, колеги, чергове засідання Комітету з питань інтеграції України до Європейського Союзу. Маємо досить обширний проект порядку денного, але також маємо необхідність додати деякі проекти законів і вилучити деякі проекти законів.

Зокрема, йдеться про те, що також надійшов на ратифікацію проект Закону про ратифікацію Угоди між Україною та Європейським Союзом про внесення змін до Угоди між Україною та Європейським Союзом про участь України у програмі "Креативна Європа" (2021-2027 років) за номером 0314 від 19.05 від Президента України. Я пропонувала б його внести також на розгляд нашого комітету сьогодні.

Також надійшов теж від Президента України теж 19 числа законопроект за номером 13302, проект Закону про утворення Спеціалізованого окружного адміністративного суду, Спеціалізованого апеляційного адміністративного суду. Теж, колеги, пропонувала б долучити.

Також трошки видозмінити порядок розгляду з огляду на те, що в нас в національному законодавстві був проект Закону про ратифікацію Угоди (у формі обміну листами) між Урядом України та Європейським космічним агентством про відновлення дії Угоди між Урядом України та Європейським космічним агентством щодо співробітництва у використанні космічного

простору в мирних цілях (0311 від 12.05), поданий Кабінетом Міністрів України. Власне, розглянути його не в національному законодавстві, а серед тих, які потребують нашого висновку.

І пункт 14, проект Закону про кредитну історію (12260 від 28.11.2024), авторства Василевської-Смаглюк, він був відхилений, тому пропоную його вже не розглядати на нашому засіданні.

Такі в мене додаткові пропозиції: перенесення, додавання і, власне, вилучення. Чи є якісь інші, колеги, думки, чи можемо ми тоді з такими змінами голосувати за проект порядку денного.

ГАЛАЙЧУК В.С. Пані голово, якщо дозволите, я в чат надсилав наш проект висновку по законопроекту 13232 Кабінету Міністрів України, хотів би пропонувати, дізнатись думку Урядового офісу стосовно того, щоб визначити цей законопроект пріоритетним, євроінтеграційним за нашою процедурою, і прийняти відповідне рішення разом з прийняттям висновку по цьому законопроекту.

ГОЛОВУЮЧА. Ну це буде під час безпосередньо розгляду законопроекту, це не потребує там... Ми можемо поставити це питання там додатково під час розгляду. Очевидно, що ми розглянемо це так, як я казала, що ми заслухаємо думку Кабміну.

ГАЛАЙЧУК В.С. Добре. Якщо всі погоджуються, що це не потребує...

ГОЛОВУЮЧА. Взагалі у нас Кабмін мав би, напевно, нам, це окреме взагалі питання, пане Вадиме, з огляду на те, що ви пропонуєте, що ми би хотіли отримати від Кабміну якийсь оновлений перелік законопроектів їхніх, які Кабмін визначає як спрямовані на виконання наших євроінтеграційних функцій, ми давно не отримували цей перелік, і ось якась така історія зараз

незрозуміла. Але я так розумію, що з цього питання пан Олександр Ільков хотів щось додати. Правильно, пане Олександре, про те, що Вадим говорить?

ІЛЬКОВ О.М. Добрий день, Іванно Орестівно. Ні, я би хотів відреагувати на вашу пропозицію подати оновлений перелік, на фінальній стадії зараз знаходиться. Ми отримали пропозиції від всіх зацікавлених органів державної влади. У нас якраз закінчився скринінг за другим і шостим кластером, і я думаю, що вже найближчим часом цей оновлений перелік буде надісланий до Верховної Ради України.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую, пане Олександре.

І поки ми будемо розглядати інші, я думаю, буде важливо, щоб Урядовий офіс мав позицію стосовно цього законопроекту, про який говорив пан Вадим. Він все-таки кабмінівський, для нас принципово розуміти позицію Урядового офісу, взагалі залом уряду і профільного міністерства стосовно цього. Окей? Ну, це до того моменту, як ми дійдемо до його розгляду. Це для нас важливо. Дякую.

Колеги, тоді пропоную з озвученими мною пропозиціями, те, що пан Вадим озвучив, ми будемо використовувати вже під час розгляду конкретного законопроекту, затвердити порядок денний.

Хто – за, прошу висловлюватися.

Я підтримую.

НАЛИВАЙЧЕНКО В.О. Наливайченко – за.

ГАЛАЙЧУК В.С. Галайчук – за.

МЕЗЕНЦЕВА-ФЕДОРЕНКО М.С. Мезенцева-Федоренко – за.

ВІНТОНЯК О.В. Вінтоняк – за.

ГОЛОВУЮЧА. Мельник – за порядок денний.

ЛЮБОТА Д.В. Любота – за. Так, Любота теж.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую, пане Дмитре. І бачимо в чаті, Мельник – за.

Дякую, колеги. Тоді пропоную йти наступним чином, розглянути ті два законопроекти, де ми визначені як головний комітет. Після того перейти, на прохання представниці Офісу Президента, до розгляду законопроекту, якраз те, що ми додали, 13302, тому що було прохання якомога швидше його розглянути, до 13-ї години. А далі вже рухатися за порядком денним, так, як у нас заплановано.

Тому проект...

_____. Пані голово, можна хвилинку? Щойно подзвонили і попросили по 0312, це наш перший номер по порядку денному, попросили хвилинок 10, заступниця міністра доєднається пізніше.

ГОЛОВУЮЧА. Шкрум? Окей.

Тоді зразу переходимо до розгляду іншого законопроекту, де ми є головним. Проект Закону про ратифікацію Угоди між Україною та Європейським Союзом про внесення змін до Угоди між Україною та Європейським Союзом про участь України в програмі "Креативна Європа" (2021-2027 років) (0314 від 19 травня 2025 року), поданий Президентом України.

У нас є заступник міністра з питань європейської інтеграції Міністерства культури та стратегічних комунікацій пан Андрій Наджос. Будь ласка, пане Андрію, вам слово.

НАДЖОС А.І. Шановна Іванно Орестівно, пані голово, шановні народні депутати! Перш за все дякуємо за те, що ви внесли цей законопроект до сьогоднішнього засідання, він насправді є важливим, наше міністерство його підтримує. Метою законопроекту є внесення змін до статті 1 Угоди, що створить правові підстави для повноправної участі України в цій програмі, включаючи всі заходи напрямку медіа.

Законопроект визначає зобов'язання України в сфері європейської інтеграції відповідно до Угоди про участь України в Програмі "Креативна Європа", а також Угоди про асоціацію. Схвалення законопроекту створить додаткові можливості для розвитку взаємовідносин у царині культури, креативних індустрій та медіа між культурними інституціями різних країн Європи забезпечить участь України в конкурсних програмах "Креативної Європи" і сприятиме подальшому розвитку секторальної інтеграції з ЄС через активне співробітництво у сфері культури.

Просто нагадаємо, що "Креативна Європа" – це фактично є флагманом Європейського Союзу, який спрямований на підтримку та посилення конкурентоспроможності європейського культурного, креативного і аудіовізуального секторів. Програма фінансує проекти та ініціатив, які націлені на зміцнення культурного різноманіття, захист, розвиток і промоції європейської культурної спадщини.

Загальний бюджет на період 2021-2027 роки є значним, це 2,4 мільярда євро. Для прикладу, бюджет за попередній період з 2014-го по 2021 роки він становив 1,4 мільярда. Наша участь в програмі медіа вона досі залишалася обмеженою і залежить від приведення Україною національного законодавства в аудіовізуальній сфері у відповідність до законодавства ЄС. Розширення участі нашої держави в "Креативній Європі" було одним з важливих пріоритетів в роботі міністерства.

У 2023 році нам Європейська комісія дала свої оцінки і визнала, що українське медійне законодавство відповідає Директиві Європейського Союзу 2010/13 і повідомила про готовність дати згоду на повноправну участь

України у всіх без винятку програмах "Креативної Європи", включаючи медійний напрямок.

Ми опрацювали і погодили проект відповідної угоди. Наприкінці минулого року розпорядженням Президента України віце-прем'єр-міністру з питань європейської та євроатлантичної інтеграції були надані повноваження на підписання угоди, і, власне, сама угода була підписана 11 грудня. Нас трошки це затягнуло в часі, оскільки європейці сказали, що вони б хотіли підписати цю угоду вже, коли нова Європейська комісія з 1 грудня зайшла в кабінети в Брюсселі, відповідно це сталося. На сьогоднішній день у нас є багато запитів на участь в цій програмі, але відповідно до положень креативної угоди отримання фінансування буде залежати саме від набуття чинності Угодою про розширення участі України в "Креативній Європі".

Відповідно зважаючи на те, що нам треба підтримувати як і українські медіа, так, власне, і кіноіндустрію, а вони також можуть брати участь в цій програмі, ми вважаємо, що цей законопроект є пріоритетним, просимо народних депутатів його підтримати.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую, пане Андрію.

Колеги, чи є якісь запитання до pana Андрія в цьому ключі?

У мене радше не запитання, у мене радше коментар, що хотілося би вірити, що таке розширення використання цього інструменту європейського допоможе нам все-таки відновити свободу медіа в Україні і фінансувати в кіноіндустрії якісне кіно, а не незрозумілі серіали. Тому хотілося би, звичайно, щоби це вплинуло на якість і інформаційного поля, і якість додаткового культурного продукту, який може бути і точно є у нас потенціал для його створення.

Я думаю, що, власне, питань таких особливих немає, всі розуміють пріоритетність, у мене тільки уточнення. Ми ж правильно розуміємо, що і надалі фінансовий внесок України для того, щоби користуватися цим

інструментом, він, скажімо так, скасований на час функціонування цієї програми в рамках цього фінансового періоду до 2027 року?

НАДЖОС А.І. Так, це був такий загальний підхід після початку широкомасштабного вторгнення, що ми наразі не платимо за участь в програмах Європейського Союзу внески, відповідно наразі це залишається рішенням актуальним для України в контексті "Креативної Європи" також.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую.

Я правильно розумію, що у Урядового офісу немає ніяких застережень до цього проекту угоди?

ІЛЬКОВ О.М. Так, у нас немає застережень до проекту угоди. Підтримуємо.

ГОЛОВУЮЧА. Колеги, якщо немає питань, немає застережень, тоді я пропоную перейти до ухвалення рішення щодо того, щоб пропонувати внести законопроект на розгляд Верховної Ради України і рекомендувати ухвалити його за основу і в цілому.

Якщо немає інших пропозицій, прошу голосувати.

Климбуш-Цинцадзе – за.

ГАЛАЙЧУК В.С. Галайчук – за.

НАЛИВАЙЧЕНКО В.О. Наливайченко – за.

МЕЗЕНЦЕВА-ФЕДОРЕНКО М.С. Мезенцева-Федоренко – за.

ЛЮБОТА Д.В. Любота – за.

ВІНТОНЯК О.В. Вінтоняк – за.

МЕЛЬНИК П.В. Мельник – за.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую, колеги. Рішення ухвалено одностайно.

Я сподіваюся, що нас почують колеги вже на Погоджувальній раді і на найближче засідання пленарне буде винесено цей проект закону, і вже зала його теж підтримає. Але ми вже сьогодні спрямуємо такий запит на Погоджувальну раду. Дякую, колеги.

І нам потрібно, колеги, визначитися стосовно доповідача від комітету. Чи є, можливо, бажані?

ВІНТОНЯК О.В. Я можу доповісти.

ГОЛОВУЮЧА. Давайте, пані Олено.

Тоді Олена Вінтоняк – доповідач від комітету. Дякую, колеги. Окей.

Так, а чи є вже пані Шкрум? Запитання до секретаріату. Вибачте, бо я не бачу.

_____. Є.

ГОЛОВУЮЧА. Ви сказали, є. Так, я не почула.

_____. Да, є.

ГОЛОВУЮЧА. Є. Окей. Тоді, колеги, повертаємося до першого питання порядку денного. А, бачу пані Альону.

Проект Закону про ратифікацію Грантової угоди про надання технічної допомоги для інвестицій та закупівель "Рішення для відновлюваної

енергетики" між Україною та Європейським інвестиційним банком за номером реєстраційним 0312 від 14.05.2025, поданий Президентом України.

Будь ласка, слово першій заступниці міністра розвитку громад та територій України. Будь ласка, пані Альона.

ШКРУМ А.І. Доброго дня всім! Я сподіваюсь, мене добре чути, колеги, все в порядку?

ГОЛОВУЮЧА. Чути, так,

ШКРУМ А.І. Дякую. Перепрошую за невеличку затримку.

Дійсно, ми пропонуємо цим законопроектом ратифікувати Грантову угоду між Україною та Європейським інвестиційним банком, просимо вас про підтримку. Ця угода була підписана 10 лютого цього року в місті Люксембург і місті Київ одночасно з метою реалізації інвестиційного проекту "Рішення для відновлювальної енергетики RES" на 16,5 мільйона євро. Сума невелика, але це грант. І в нас по факту була задача від Президента України на одну з програм, яку ми робимо, ми відповідальні як міністерство за енергоефективність, і ми намагаємося зробити енергоефективними школи. Це не лише була така велика задача під час наших блекаутів, це сонячні панелі на школах, це енергоефективні заходи для шкіл, цокольні приміщення, криша, укриття і так далі, і це і навчальна програма для дітей, і можливість, щоб для дітей було тепло в їх кімнатах, і можливість для органів місцевого самоврядування економити. Тому що насправді, ну, ми ж розуміємо наскільки дешевше це зараз буде, ніж платити за електроенергію, особливо якщо це величезні були у школи втрати тепла, да, і школа не була енергоефективною, а ми намагаємося її зробити енергоефективною. І була поставлена задача Президентом знайти, спробувати знайти під це грант, тому що кредити – це теж непогана історія, у нас є великі інші програми по кредитах, але кредити не всі міські ради, не всі

місцеві ради можуть дозволити собі брати, не у всіх є ці ліміти і не у всіх є це розуміння, тому треба було знайти грант.

Ми знайшли ці кошти, знайшли їх в цій програмі RES, це 16,5 мільйона євро. З яких 15 мільйонів це йде повністю на цей проєкт і ще додатково йде на технічну допомогу для закупівель, що надаються ПРООН. І GIZ готовий в рамках цього проєкту також робити безкоштовні ПКД і безкоштовні проєкти для тих шкіл, які будуть в рамках цього проєкту.

Тому ви знаєте краще за мене, мабуть, що зараз досить важко стало шукати грантові кошти, від будь-яких донорів, це стає складніше і складніше, я тут не буду як би кривити душею. Навіть пільгові кредити на хороших умовах стає складніше шукати, а гранти взагалі вже дуже й дуже обмежені. Тому це грантовий проєкт, а в ідеальному світі він би не мав підпадати під ратифікацію саме тому що це грант, який не потребує ніякого навантаження на державний бюджет, який не потребує ніяких бюджетних гарантій. Але за правилами Європейського інвестиційного банку, це складний банк, і вони вимагають, щоб всі, навіть там грант на 1 мільйон доларів чи євро ратифіковувався в парламенті, бо вони вимагають підписання фактично угод від імені України, а не від імені Прем'єр-міністра чи там Президента, чи міністра закордонних справ.

Тому як будуть тут розподілятися кінцеві кошти гранту, оскільки знову ж таки це грант, ми не можемо вільно обирати будь-яку школу, ми маємо обирати вже ті школи, які вже фінансувались в рамках інших програм Європейського інвестиційного банку. Таких як наприклад, Надзвичайна кредитна програма для відновлення України, Програма розвитку муніципальної інфраструктури, Програма з відновлення України, проєкт "Енергоефективність громадських будівель", який зараз триває, Відновлення (або recovery) України III, яка зараз триває, і проєкт "Відновлення водопостачання і водовідведення", який теж буде майбутнім проєктом. Тому, в принципі, ми обираємо там, умовно, там з 90 чи 100 шкіл по всій території

України і за погодженням з банком робимо цей вибір, на які школи направляється грант.

Цю позицію ми теж досить важко відстоювали, тому що за проєктом Угоди лише банк мав обирати, на які школи видається грант. Для нас, звичайно, це неприємно, ну, там неможливо, тому це теж ви відстоюали цю позицію про те, що ми разом з банком як міністерство обираємо ті школи, які є пріоритетними, на велику кількість дітей, на велике укриття, щоб вони були географічно розкидані в різних областях, і для нас пріоритет, щоб це були точно різні області України, а не концентрація в якомусь одному регіоні.

І кошти гранту надаватимуться на конкретно сонячні панелі, придатні дахи, автостоянки або інтегровані фасади для встановлення таких панелей. Це можуть бути і дахи шкіл, і можуть бути, ну, окрема автостоянка поруч зі школою і окреме якесь приміщення поруч зі школою. Також на сонячні теплові системи, також на систему опалення на біомасі, на геотермальні теплові насоси і теплові насоси. Тобто, в принципі, це дозволить зробити дуже круті такі приклади енергоефективних шкіл з сонячними панелями, які будуть ще й віддавати в мережу частину енергії, електроенергії, а не просто економити гроші там для себе і забезпечувати хороші умови дітям.

Дякую, колеги, я завершила і буду вас просити підтримати.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую, пані Альоно. Дякую за таке детальне пояснення. Якраз в мене було питання, а як будуть обиратись ці школи, на яких засадах, якими критеріями ви будете послуговуватись, плюс-мінус ви мене тут зорієнтували. Але ось останнє ви сказали, що школи зможуть віддавати частину енергії в мережу. Я правильно розумію, що там тоді не буде в цьому всьому, в цій всій історії, фінансових розрахунків? Чи школи зможуть на цьому заробляти? Ось це мені не зовсім зрозуміло. Мені це не зовсім зрозуміло, бо мені здається, що такого виду діяльності у шкіл немає і так далі.

ШКРУМ А.І. Такого виду діяльності у шкіл немає точно, а насправді велика проблема була також забезпечити можливість для шкіл щось повертати в мережу. Наприклад, якщо школа не працює там в серпні, а це найкращий час для генерації електроенергії, то вона зможе це віддавати в мережу. І ми будемо зараз мати такий пілотний проєкт, тому що директори шкіл і школи не вміють це робити. Тобто ми їх разом будемо цьому вчити.

У мене тут на зв'язку також заступниця директора департаменту Вікторія Гуменна, яка цим проєктом опікується кожен день, вона більш технічно пояснити, як це зараз відбувалося, якщо ви дасте їй можливість сказати пару слів.

ГОЛОВУЮЧА. Будь ласка. Мене саме цікавить і те, це буде просто там, я не знаю, добровільний внесок школи в виробництво електроенергії в Україні, чи як це буде виглядати?

ГУМЕННА В.С. Шановні народні депутати, шановні колеги, дуже коротко. Зараз в Україні приблизно є 200 громадських будівель, які мають статус активного споживача, і з них тільки одна будівля це державна комунальна власність. Ми йдемо новим шляхом, провели ряд консультацій з Міненерго і НКРЕКП, внесені певні зміни щодо лімітів 50 на 50. Ці зміни вже внесено, таких лімітів немає по використанню електроенергії. Будемо працювати з органами місцевого самоврядування та школою, розробили для них дорожню карту, як саме набути такого статусу.

І фінансові розрахунки та фінансові операції також пропрацьовано з Міністерством фінансів, розробляється детальна дорожня карта, як пройти цим шляхом. Тому це буде вперше, знову ж таки, в Україні, але повний супровід буде надано для наших потенційних кінцевих бенефіціарів.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую.

В нас має бути на зв'язку заступник міністра з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації Міністерства енергетики України Роман Андарак. Чи є що додати?

АНДАРАК Р.В. Іванно Орестівно, народні депутати, добрий день. Повністю підтримуємо будь-які заходи, спрямовані на зміцнення енергетичної стійкості. Тому тут ми дійсно теж просимо підтримати ратифікацію цієї угоди. У нас концепція і політика виходить з того, що маємо надати можливості на місцях самим так само розвиватися, встановлювати це відновлення, джерела енергії, і у випадку блекаутів воно дійсно допоможе. Ми ж розуміємо, що цей терор не припинятиметься.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

ГУМЕННА В.С. Ще коротко. Технічним рішенням буде передбачено накопичувальні пристрої. Тобто в період блекауту школа не буде відразу продавати, спочатку вона буде накопичувати електроенергію для своїх потреб в першу чергу, а в період блекаутів вона може використовувати. Якщо ми говоримо про літній період, то механізм я описала, що ми працюємо над набуттям ними активного споживача.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Тобто ці батареї, вони будуть закуповуватися в рамках якраз цього гранту.

ГУМЕННА В.С. Так. Це буде передбачено проєктною документацією, яку буде розробляти також безкоштовно GIZ за підтримки Міністерства клімату та економіки...

ГОЛОВУЮЧА. А скільки шкіл ви збираєтеся мати можливість охопити, вибираючи з 90-100, як сказала пані Альона? Який план?

ГУМЕННА В.С. В першу чергу всього 60 шкіл по всій Україні брали участь в різних програмах разом з Європейським інвестиційним банком. І серед них в першу чергу будуть обиратися ті, які вже мають певну технічну готовність до встановлення таких панелей із розподілом по всій Україні, щоб це було справедливо.

ГОЛОВУЮЧА. Та ні, ми це почули. Я питаюся: цих грошей може технічно вистачити на яку кількість шкіл?

ШКРУМ А.І. Пані голово комітету, я можу відповісти. Ми сподіваємося, десь 60-65. Але реально, мабуть, буде трошечки менше, тому що це залежить від вартості проєкту на кожную школу. Ну, умовно, ми попередньо приобрали, приобрали ще до ратифікації 9 шкіл, які вже завершені, у яких нема більше ремонтних робіт, немає іншого замовника цих робіт, тобто технічно вони готові. І з них тільки одна має дах, на який можна встановити панелі швидко, тобто має дах, який пологий. Всі інші мають дах, який нахилений, і це зразу робить дорожчим. Тобто це все про технічні історії. Але я думаю, що 60 шкіл ми зможемо зробити.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую.

ШКРУМ А.І. І плюс, останнє ще я скажу, це пілотна історія. Тобто знову ж таки це перший раз ми таке робимо, і перший раз багато речей. Тому я думаю, що, якщо це буде успішно, ми будемо просити і вас в тому числі використати ваші можливості парламентської дипломатії і знайти нам додаткові кошти по цьому гранту. Тому що гранти в Єврокомісії нерозподілені є, вони просто не хочуть їх зараз розподіляти. Я думаю, що це може бути класною історією, якщо ми покажемо тут гарний і швидкий результат.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Дякую, пані Альона.

Будь ласка, пані Олено, у вас є питання.

ВІНТОНЯК О.В. Добрий день. Ну, я хотіла би, по-перше, відмітити позитив в тому, що, якщо будуть виділяти кошти в тому числі... закладені, вірніше, в тому числі і на проєктно-кошторисну документацію, це дуже важливо. А це зазвичай в шкіл не дуже, ну, і в управлінні освіти не дуже є коштів якихось зайвих на... скажем так, зайвих, на оформлення цієї документації, зазвичай це проблема для будь-яких проєктів шкільних. Тобто це позитив. В мене питання, я не почула... я спочатку почула, що 5 мільйонів, а потім почула 15 мільйонів. Тобто яка сума...

ГОЛОВУЮЧА. Загальна сума 16,5 мільйона, з них 15 буде використано безпосередньо на школи, а півтора на якраз оці технічні речі. Тобто 15 мільйонів євро.

ВІНТОНЯК О.В. Дякую. В мене просто пропадав зв'язок.

І ще одне питання по обміну енергією. Тобто, а чи розглядалося питання, якщо ця енергія буде віддаватися в мережу, вона буде якось обліковуватися за цією школою, і потім їй будуть безкоштовно, умовно, надаватися від тої компанії, яка... ну, я не знаю цих технічних моментів, тобто що це не буде продаж, а буде, умовно, накопичення в компанії постачальника?

ШКРУМ А.І. Дякую.

Можу коротко сказати. Я теж не є фахівцем з енергетики, але вже довелося розібратися в альтернативній енергетиці і в енергоефективності. Дивіться, на сьогодні за школу платить орган місцевого самоврядування, тобто за споживання школою електроенергії платить орган місцевого

самоврядування. Тому по факту вона буде це повертати органу місцевого самоврядування на інші якісь потреби в школах, і буде економія суттєва для органів місцевого самоврядування. Отак приблизно воно має працювати.

Знову ж таки технічно не так багато будівель у нас вміють це робити, тому ми будемо говорити з конкретними школами, з конкретними директорами, показувати їм, як це відбувається. І я думаю, що за перші пів року зможемо подивитися, яка це буде економія завдяки сонячним панелям на школах. Це буде залежати в тому числі від різних регіонів України: чи це там Західна Україна, чи це Херсонська область, де більше сонця. Але реально це буде економія для ОМС.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую.

Роман Андарак хотів щось додати, наскільки я розумію.

АНДАРАК Р.В. Да, якщо є час, можу поділитися нашим досвідом. Ми реалізовуємо проєкт "Промінь надії", де ми встановлюємо панелі на лікарні. В принципі, досить схожа цивільна така соціальна інфраструктура. В середньому все залежить, вартість проєкту, відповідно кількість покритих закладів залежить від конфігурації даху і скільки панелей можна насправді встановити.

На сьогодні в нас покрито 102 лікарні. Вартість проєкту від 50 тисяч до 400 тисяч євро, знову ж таки залежно від обладнання, від лікарні. Це так само, як в цьому проєкті з урахуванням дизайну, монтажу і всього іншого, тобто під ключ вартість цих 102 лікарень складає 21 мільйон 677 тисяч євро. Тобто плюс-мінус, дійсно, на 60-70 шкіл можна розраховувати, ціна на ринку плюс-мінус однакова. Так само ми встановлюємо з батареями. Тобто я ж кажу, хороші проєкти, можна реалізувати.

Що стосується економії, навіть по лікарнях, де споживання вище, де діє постійно спеціалізоване обладнання, насоси, компресори, все інше, по тому,

що ми бачимо, і те, що ми можемо встановити, навіть у лютому, в лютому-березі, коли ми відвідували вже встановлені, повністю покриває їхнє споживання. Тобто у випадку шкіл споживання набагато менше, якщо ми говоримо про весну-літо, опалювальні прилади воно не потягне, все інше обладнання – достатньо буде потужності. Тобто фактично все споживання школи буде закрито протягом, умовно кажучи, весни, ранньої осені.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую.

Колеги, чи є ще якісь коментарі чи запитання? Я тут розумію, знову ж таки і Урядовий офіс, напевно, це підтримує без застережень?

ІЛЬКОВ О.М. У нас, Іванно Орестівно, не було застережень після такої як би широкої дискусії, тим більше ми всіяко підтримуємо прийняття.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую.

У нас мало бути на зв'язку Міністерство фінансів і Міністерство закордонних справ. Якщо є щось додати з цього приводу, колеги? Але мені здається, що вже ми досить повноцінно обговорили.

Тоді пропоную перейти до ухвалення рішення і винести цей проект Закону про ратифікацію угоди... Ми, власне кажучи, можемо рекомендувати ухвалити за основу і в цілому в Верховній Раді України.

Хто за такий проект рішення, колеги, прошу висловлюватися і голосувати.

Я підтримую.

НАЛИВАЙЧЕНКО В.О. Наливайченко – за.

ГАЛАЙЧУК В.С. Галайчук – за.

МЕЗЕНЦЕВА-ФЕДОРЕНКО М.С. Мезенцева-Федоренко – за.

ВІНТОНЯК О.В. Вінтоняк – за.

ЛЮБОТА Д.В. Любота – за.

МЕЛЬНИК П.В. Мельник – за.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую, колеги. Рішення одностайне.

Дякую всім, хто долучився до цієї розмови і презентації дискусії.

Колеги, чи є бажаючі від комітету представити цей законопроект?

ГАЛАЙЧУК В.С. Я міг би.

ЛЮБОТА Д.В. Давайте я, якщо немає бажаючих.

ГОЛОВУЮЧА. Так, визначайтесь між собою, хлопці. Давайте, хто буде – Дмитро чи Вадим? У нас тут демократія.

ГАЛАЙЧУК В.С. Уступаю Дмитру.

ЛЮБОТА Д.В. Давайте я. Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Да, Дмитро Любота. Тоді, колеги, я думаю, що одиничні випадки такого демократичного врядування комітету. Дякую, колеги.

Наступний...

ШКРУМ А.І. Дякую дуже, колеги.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую, пані Альона.

Колеги, оскільки, як я казала, було прохання від радниці Офісу Президента України пані Ірини Мудрої розглянути законопроект 13302 якомога швидше, то тоді пропоную до розгляду зараз проект Закону про утворення Спеціалізованого окружного адміністративного суду, Спеціалізованого апеляційного адміністративного суду (реєстраційний номер 13302 від 19 травня 2025 року), поданий Президентом України. І вибачте, будь ласка, пані Ірина – заступник Керівника Офісу Президента України. Будь ласка, вам слово.

МУДРА І.Р. Дякую, пані голово.

Доброго дня, шановні народні депутати, шановні колеги. Президентом України вноситься проект Закону України про утворення Спеціалізованого окружного адміністративного суду та Спеціалізованого апеляційного адміністративного суду. Як ми знаємо, 26 березня цього року набрав чинності закон України, яким, власне, було визначено правові засади функціонування в системі судоустрою двох нових спеціалізованих судів: Спеціалізованого окружного адміністративного суду, Спеціалізованого апеляційного адміністративного суду. Наступним логічним кроком є процедура утворення цих судів. За частиною другою статті 125 Конституції України суд утворюється, реорганізується і ліквідовується законом, проект якого вносить до Верховної Ради Президент України після консультації з Вищою радою правосуддя.

За результатами консультації Вища рада правосуддя 29 квітня цього року утвердила консультативний висновок, зазначивши, що законопроект підтримано, усвідомлюючи важливість утвердження верховенства права в Україні, дотримання принципу доступу громадян до правосуддя, євроінтеграційних зобов'язань України. 19 травня Президент України вніс до парламенту законопроект, відповідний законопроект.

Основні положення законопроекту. Отже, законопроектом пропонується утворити Спеціалізований окружний адміністративний суд та

Спеціалізований апеляційний адміністративний суд. Місцезнаходженням обох судів визначити місто Київ, територіальна юрисдикція цих судів поширюється на всю територію України. Також статтею 3 проекту визначається статус судів у системі судоустрою як... це вищі спеціалізовані суди. І Прикінцевими положеннями проекту Кабінету Міністрів України і Державній судовій адміністрації доручається вжити у межах компетенції заходів, необхідних для реалізації цього закону.

Реалізація положень законопроекту здійснюватиметься у межах коштів, передбачених державним бюджетом України на відповідний рік на фінансування органів системи правосуддя. Фінансово-економічне обґрунтування було надано Державною судовою адміністрацією. І відповідно до орієнтовних фінансово-економічних розрахунків видатки на здійснення заходів, передбачених в законопроекті, становитимуть 270 мільйонів 860 тисяч гривень у поточному році. Із них: для Спеціалізованого окружного адміністративного суду – 184 мільйони 704 тисячі, для Спеціалізованого апеляційного адміністративного суду – 86 мільйонів 155 тисяч гривень. І впродовж наступних 3 років реалізації законопроекту видатки державного бюджету становитимуть 154 мільйони 565 тисяч гривень щороку, відповідно для Спеціалізованого окружного адміністративного суду – 100 мільйонів 939 тисяч, для Спеціалізованого апеляційного суду – 53 мільйони 626 тисяч.

Надані Державною судовою адміністрацією розрахунки є орієнтовними, оскільки на сьогодні ще поки не відома точна кількість суддів в обох судах, це теж має визначити Державна судова адміністрація, це має визначити Вища рада правосуддя після набрання чинності Закону про утворення судів. Одразу після набрання чинності законом повинен бути оголошений, протягом 30 днів має бути оголошений конкурс на зайняття посад суддів, тому відповідно протягом цих 30 днів Вища рада правосуддя і має визначити мінімальну кількість суддів, яка необхідна для початку роботи цих двох судів.

Нагадаю, що це є наше євроінтеграційне зобов'язання і також зобов'язання, передбачене меморандумом з Міжнародним валютним фондом.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую, пані Ірино.

Перед тим, як запропоную колегам задати питання чи коментарі, я бачу, що піднята рука від представників Вищої ради правосуддя. Будь ласка, прошу.

БУРЛАКОВ С.Ю. Добрий день, шановні колеги, шановні народні депутати! Дійсно, відбулася консультація з Офісом Президента України. І Вища рада правосуддя погодила рішення про створення двох спеціалізованих судів. Ірина Романівна дуже детально виклала весь процес, який відбувався.

Тому Вища рада правосуддя повністю підтримує вказане рішення.

ГОЛОВУЮЧА. Наскільки я пам'ятаю, в рекомендаціях Європейської комісії, які були наведені у звіті про розширення на 2024 рік, йшлося про створення одного суду. А ми не отримали письмової інформації від Європейської комісії стосовно готовності і сприйняття створення двох судів у цьому контексті, як пропонується цим проектом закону.

Чи є таке офіційне підтвердження від Європейської комісії? Чи може воно бути надане якраз нашому комітету і, власне кажучи, і профільному напевно комітету? Я не знаю, чи пані Ірина чи пан Олександр, хто може відповісти на це питання.

МУДРА І.Р. Я гадаю, у pana Олександра є більш точніша інформація. Зі свого боку я зазначу, що при розгляді Закону про створення цих двох судів, про функціонування цих двох судів власне і була отримано погодження Європейської комісії щодо можливості створення двох судів, це

ще коли ми приймали закон у березні. Чи було це письмово надано таке погодження чи в усній формі, я попрошу Олександра прокоментувати.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Пане Олександре, будь ласка.

ІЛЬКОВ О.М. Я підтверджую також, що каже пані Ірина. Дійсно, це питання обговорювалося власне перед голосуванням основного законопроекту на цю тему, і, безумовно, що було отримано підтвердження Європейської комісії стосовно його прийнятності, оскільки необхідність прийняття цього законопроекту була передбачена нашим Планом України в рамках Facility. Досить довго велись дискусії, але так, ми отримали green light стосовно прийняття відповідного законопроекту, відповідно цей законопроект уже є імплементаційним наступним кроком, який дозволить повністю виконати нам відповідне зобов'язання.

І відповідну інформацію, ми обговорювали це, коли розглядали основний законопроект, ми надавали тоді інформацію, і Мініекономіки як національний координатор по Facility також підтверджував цей факт.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую.

Колеги, чи є якісь інші запитання, коментарі від членів комітету? Якщо немає, то тоді я пропоную переходити до ухвалення рішення, наші експерти якраз в рамках цих консультацій теж доходять висновку, що проект закону не суперечить зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції. Тому саме такий проект висновку пропонувала би винести на голосування.

Хто – за, колеги, прошу висловлюватись.

Я підтримую.

МЕЗЕНЦЕВА-ФЕДОРЕНКО М.С. Мезенцева-Федоренко – за.

ВІНТОНЯК О.В. Вінтоняк – за.

ГАЛАЙЧУК В.С. Галайчук – за.

ЛЮБОТА Д.В. Любота – за.

НАЛИВАЙЧЕНКО В.О. Наливайченко – за.

МЕЛЬНИК П.В. Мельник – за.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую, колеги. Рішення одностайне.

Дякую, пані Ірина.

МУДРА І.Р. Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую колегам також із Вищої ради правосуддя.

Наступний, колеги. У нас є кілька народних депутатів авторів законопроектів, які долучилися до нашого з вами засідання. І тому я пропонувала би так за нашою з вами традицією спочатку відпустити колег народних депутатів, цінуючи їхню участь у нашій роботі, нашого комітету. І було прохання спочатку від Дениса Маслова, тому що у нього теж засідання комітету, без нього як голови навряд чи може воно розпочатися, наскільки я розумію, а, може, й може.

МАСЛОВ Д.В. Не може.

ГОЛОВУЮЧА. Не може. Зараз, вибачте, не можу зараз знайти той законопроект, пункт порядку денного. Який це був законопроект?

МАСЛОВ Д.В. Він 13-й чи 14-й у вас стоїть.

ГОЛОВУЮЧА. Так, зараз. Заплуталася.

МАСЛОВ Д.В. 13137.

ГОЛОВУЮЧА. Тире один. Правильно?

МАСЛОВ Д.В. 13137 і 13137-1.

ГОЛОВУЮЧА. Так, їх два.

Це пункти 12 і 13, колеги, порядку денного, тому що є основний і альтернативний. Це проект Закону про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" та деяких законодавчих актів України щодо удосконалення дисциплінарних та інших процедур (реєстраційний номер 13137 від 26 березня 2025 року), поданий народним депутатом Масловим та іншими колегами.

Тому, пане Денисе, давайте вам слово для представлення основного. Наскільки я розумію, пана Павліша, який є автором альтернативного 13137-1 у нас немає на засіданні, але ми заслухаємо і колег з Вищої кваліфікаційної комісії суддів, з Вищої ради правосуддя, можливо Міністерство юстиції має якраз свою позицію, тоді будемо виходити на рішення. Дякую.

МАСЛОВ Д.В. Дякую, Іванно Орестівно. Дякую, колеги, що дозволили виступити, зробити це раніше, дійсно, маємо засідання комітету о 13:00 і бачу тут представників різних інших інституцій, які теж мають бути на нашому комітеті.

Дійсно, цей законопроект внесений. Я мав змогу, хочу сказати, ознайомитися з проектом висновку по законопроекту. Насправді ці дав законопроекти майже нічим не відрізняються, вони, скажімо так, на 99

відсотків співпадають по тексту законопроекту, тому в принципі зауваження стосуються обох законопроектів.

Мав можливість ознайомитися з проектом висновку. Дякую, що там зауважили, що цей законопроект внесений в тому числі і на виконання рекомендацій GRECO, я є членом делегації від України у цій поважній інституції, і послалися на інші документи, які власне і передбачали, рекомендували нам більш детально і коректно визначити і деталізувати підстави, наслідки для... підстави для притягнення до дисциплінарної відповідальності суддів та наслідки, власне, притягнення до дисциплінарної відповідальності, і що на відміну від деякої певної публічної, можливо, критики ви правильно визначили, що якраз і наші міжнародні європейські партнери рекомендували оці от широкі розмиті підстави для дисциплінарної відповідальності, як-то порушення, там, етичних норм, етичного кодексу і так далі, власне, прибрати з нашого законодавства і визначити більш коректно.

Абсолютно в цілому погоджуюсь зі змістом проекту рішення. Маю деякі зауваження, які би попросив вас врахувати редакційно. Вони важливі і мені здається з огляду на важливість вашого комітету важливість для того, щоб народні депутати мали можливість ознайомитись і почути позицію вашого комітету. Це перше, що я хотів би зазначити, що в проекті висновку комітету передбачено, що механізм, який передбачає застосування відповідальності за зловживання правом на подання скарги, ви зазначили: "Викликає істотні зауваження". Я би просив розглянути можливість прибрати питання "істотні зауваження", це звичайно оціночна категорія. Але разом з тим серед істотних зауважень ви зазначили, перше, про суму коштів, яка буде передбачена як внесення для майбутніх подань скарг, якщо вже встановлено зловживання особою своїм правом на подання скарг. Ну це те, що точно про суму може бути вирішено в процесі розгляду законопроекту і точно між першим і другим читанням.

Про суму у нас були різні дискусії, і сума – це не настільки концептуальна річ, ми, я думаю, що опрацюємо, можливо, зменшимо цю суму. Ну, різні думки з цього приводу існують. Насправді, ми дізнавались світовий досвід і аналогічні штрафи введені, і вони варіюються у різних країнах світу, скажемо так, досить значний: в деяких країнах до 10 тисяч євро передбачено штраф за це. В деяких країнах передбачено штраф за зловживання скаргами, насправді, не тільки штраф, а й кримінальна відповідальність за перешкоджання правосуддю. Тобто ми ще пропонуємо досить таку, скажімо, виважену модель.

Друге. Було передбачено, що умови звернення особи з дисциплінарною скаргою зловживання правом потребують конкретизації. На мою суб'єктивну, можливо, думку як автора, ініціатора законопроекту, ми досить детально визначили умови, за яких визнається зловживання скаргою... визнається зловживанням, це визначено і в статті 50 прим. 2, здається, законопроекту, який пропонується, і чітко передбачено, що в яких умовах визнається скарга зловживанням, правом на подання скарги і яким чином вводиться необхідність оплачувати наступні скарги, якщо вже визнано, що це є зловживання правом особою. І більше того, це насправді не просто плата, ця плата повертається, якщо були підстави і було вирішено притягнути суддю до дисциплінарної відповідальності. Тому це, як і в деяких інших країнах, розглядається більше як зalog певний для того, щоб не було просто умисно безпідставного звернення із дисциплінарними скаргами. Тому я би це попросив це теж прибрати, тому що, як на мене, у законопроекті це досить чітко, наскільки це можливо, детально врегульовано.

Ось лише два таких зауваження, і насамкінець я коротко про сам законопроект скажу.

Колеги, дивіться, у нас у Вищій раді правосуддя, от Вища рада правосуддя тут присутня, вона може сказати, скільки скарг у них зараз знаходяться на розгляді, скільки надходить в місяць, в рік. Це буде величезна кількість скарг. За аналізом, який був у 2023, здається, році,

близько 90 відсотків скарг відмовляються в прийнятті, це здебільшого скарги на рішення суду, коли особа просто не погоджується. Таким чином витрачається величезний ресурс державний, витрачається величезний ресурс і Вищої ради правосуддя, і Служби дисциплінарних інспекторів, і суддів, бо вони по багатьох скаргах пишуть пояснення, наводять матеріали, піднімаються справи з архівів і так далі, зрештою відбувається взагалі відмова у відкритті дисциплінарного провадження. Ба, більше того, насправді ті підставні скарги, які, без сумніву, є, які надходять до Вищої ради правосуддя, вимушені чекати свого місця і залишатися нерозглянутими через вал таких скарг.

Є випадки, от Вища рада правосуддя, можливо, наведе, коли на одну суддю чи на одного суддю одна і та сама особа подає по 12-14 скарг, і вони всі визнаються безпідставними, бо там немає жодних підстав, там просто незгода чи з особистістю судді, чи там з позицією в якій-то конкретній скарзі. Це насправді лише перешкоджає здійсненню правосуддя і перешкоджає реалізації права на звернення зі скаргою інших осіб, щоб їх скарги були розглянуті. Це відповідає, повністю відповідає світовій практиці.

У Сполучених Штатах Америки, щоб ви не думали, що тільки Україна таке придумала, наприклад, в Сполучених Штатах Америки там більше, там особа може бути позбавлена права звертатися із скаргою на певний період часу, що в наших умовах, ну, здається, взагалі важко реалізувати. Але от є такі приклади. І є і в інших країнах, і у Великій Британії, і в Німеччині є приклади, і в Іспанії, і вводяться грошові стягнення чи у виді оплати, чи у вигляді застави, що здебільшого нашу модель нагадує, і в Австралії. Ми вивчали цей досвід дуже ретельно.

Тому, колеги, я би просив, звичайно, що підтримати цей законопроект і врахувати оці от застереження, які я навів у змісті проекту висновку щодо того, щоб прибрати посилання саме на істотні зауваження і, якщо можливо, залишити просто зауваження. І про те, що умови визнання звернення особи з дисциплінарною скаргою зловживання правом, потребують конкретизації.

Повірте, ми як Комітет з питань правової політики, де представлені представники різних фракцій і депутатських груп, досить ретельно до нього підходимо, до цього законопроекту. Ми вже його направили після реєстрації (основний і альтернативний) до Ради Європи для здійснення відповідного експертного висновку і аналізу. Тому до другого читання, повірте, ми разом із нашими партнерами і, сподіваюся, так само з вами ми його підготуємо.

Дякую, колеги.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую, пане Денисе.

Я не бачу там проблем із тим, щоб прибрати слово "істотні" біля зауважень. Я думаю, що тут колеги теж погодяться. Разом з тим, от стосовно цієї конкретизації давайте ми ще тут почуємо і колег і з Вищої ради правосуддя, і з ВККС для того, щоб також зрозуміти їхню позицію.

Насправді, знаєте, я тішуся, коли ми наводимо приклади інших країн, але ми теж з вами знаємо, так, наскільки різні механізми і процедури в нашій реальності викривляються, і там, де є можливість визнати щось за зловживання, як цей механізм може бути використаний, на жаль, і в один бік, як дійсно зловживання, якому ви хочете запобігти, і це правильно, так і друге, визнання щось зловживанням, хоча цілком вірогідно, що воно може таким не бути. Ну але давайте почуємо колег.

МАСЛОВ Д.В. Іванно Орестівно, з вашого дозволу, одну невеличку ремарку. Правильно ви зауважили, ми все розуміли, тому ми і передбачали механізми оскарження, одразу закладали, навіть краще ніж в інших країнах. А для прикладу ми наводили, тому що ви Комітет з питань європейської інтеграції і досвід в першу чергу європейських країн звичайно ж важливий, тому я й акцентував на цьому увагу. І механізми оскарження закладені як і через органи самої Вищої ради правосуддя, так і, без сумніву, до суду для особи, яка не погоджується.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую.

Ну давайте, колеги, хто почне, Вища рада правосуддя чи... А, бачу, ВККС. Будь ласка.

БУРЛАКОВ С.Ю. Доброго дня ще раз. Шановні колеги, хочу повідомити, що з приводу двох законопроектів - основного і альтернативного – 13137 і 13137-1 Вищою радою правосуддя 22 травня 2025 року прийнято рішення про звернення до Європейської комісії "За демократію через право" (Венеційської комісії) з проханням надати висновок щодо цих законопроектів.

По суті законопроекту. Вища рада правосуддя консультативний висновок, який є обов'язковий, ще не надавала. Триває робота над цими законопроектами.

Звернення до Венеційської комісії, ми вважаємо, що до тих пір, поки не буде отриманий висновок, ми не можемо далі розглядати ці законопроекти, обумовлене низкою чинників. Дуже суттєво змінюється законодавцем, пропонується змінити підходи до дисциплінарної відповідальності щодо суддів. Безумовно, велика кількість дуже гарних і перспективних пропозицій зроблено законодавцем, і Вища рада правосуддя може їх підтримати, бо вони саме спрямовані на оптимізацію процедур. Разом з тим, докорінно змінюється стаття 106 Закону України "Про судоустрій і статус суддів", яка містить саме в цій нормі зазначення, які дисциплінарні проступки саме є дисциплінарними правопорушеннями, і дуже, дуже і дуже суттєво відрізняється від попередньої редакції.

Також дуже суттєво... процедура, яким чином застосовується дисциплінарне стягнення (це, зокрема, стаття 109 Закону України "Про судоустрій і статус суддів") і яким чином дисциплінарний орган Вищої ради правосуддя буде застосовувати дисциплінарні санкції. І дійсно змінений підхід, оскільки Консультативна рада європейських суддів вказує про те, що

взагалі для ініціювання дисциплінарного проступку і притягнення суддя має зробити щось неймовірне, тобто щось тяжке, кричуще порушення, тоді ми можемо вести мову про відкриття дисциплінарної справи відносно судді. Натомість застосовується зовсім нова, і вона лише потребує додаткового і більш поглибленого вивчення, градація дисциплінарних проступків на суттєві, несуттєві і тяжкі. І в залежності від цього пропонується диференціювати застосування тих чи інших видів дисциплінарного провадження. Тому саме з цією метою Вища рада правосуддя, з метою забезпечення незалежності суддів, в тому числі під час здійснення дисциплінарного проступку, ми прийняли рішення про звернення до Європейської комісії "За демократію через право".

Крім того, вводиться новий інститут, він притаманний кримінальному праву і відсторонення судді від здійснення правосуддя. І така процедура, вона передбачена Кримінальним процесуальним кодексом, Законом України "Про Вищу раду правосуддя", де суддя обґрунтовано підозрюється у вчиненні кримінального злочину і йому вручена підозра або він затриманий на місці вчинення злочину. Натомість даним законопроектом пропонується за рішенням дисциплінарного органу, а це саме дисциплінарна палата, також приймати рішення про відсторонення судді, а також рішення про продовження відсторонення судді за рішенням дисциплінарної палати. Також дане питання потребує більш поглибленого вивчення саме через призму, а чи не буде це призводити до штучного вибиття суддів з процесу, і таким чином може зазіхати на незалежність судді під час здійснення правосуддя.

Оскільки позиції Вищої ради правосуддя, викладеної у консультативному висновку, ще немає, я хочу ще раз наголосити, що робота триває, тому більш детально із задоволенням відповім на запитання, якщо будуть до нас, але поки офіційної позиції немає.

Ну і крім того, не відомо, чи присутні представники Верховного Суду. Також у п'ятницю 23 травня Верховний Суд ухвалив постанову пленуму, в тому числі щодо даних законопроектів.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую.

А скажіть, будь ласка, коли, ну можливо Венеційська комісія вас якось орієнтувала, коли ви очікуєте відповіді і їхнього висновку?

БУРЛАКОВ С.Ю. Пані голово комітету, лише в четвер було, 22 травня, прийнято Вищою радою правосуддя дане рішення. На жаль, чи направлялося воно до Венеційської комісії, чи ні і відбувалася комунікація, мені невідомо.

ГОЛОВУЮЧА. Пане Денисе, ви говорили про те, що ви звернулися до Ради Європи, чи ви так же само звернулися в рамках Ради Європи до Венеційської комісії, щоб я просто розуміла? Тому що мені здається, що сам комітет не може звертатися, чи може?

МАСЛОВ Д.В. Дивіться, може сам комітет звертатися у нас, може до Ради Європи звертатися. Ми, дійсно, звернулися до Ради Європи, але ж це вже компетенція Ради Європи. Вони по-різному там роблять, чи вони пропускають через експертів просто Ради Європи, чи, якщо їм необхідно почути думку, вони звертаються до Венеційської комісії ще додатково, бо це теж орган Ради Європи. Вони там самі вирішують як робити.

Очевидно, якщо є звернення Вищої ради правосуддя і Верховного Суду, то скоріш за все це, можливо, я не можу говорити за Венеційську комісію, але буде розглядатися Венеційською комісією. Щодо строків, я думаю, Іванна Орестівна, вам очевидно з огляду на пленарні засідання Венеційської комісії, що це буде нескоро, в пленарному складі, точно не літом буде, скоріше туди десь там до осені, можливо, можливо. Можливо, вони якийсь там проміжний висновок раніше дадуть, я, чесно, цього не знаю. Але ми ж не перший раз працюємо з Венеційською комісією, тому ми це

просто, коли отримаємо до другого читання, ми спокійно це імплементуємо в межах другого читання.

І знову ж таки це ті питання, які Вища рада правосуддя піднімала, ми ж ці питання будемо якраз опрацьовувати, обговорювати в рамках нашого комітету. Я бачив проект висновку і акцентувався на тому, що є у вашому проекті висновку, а не на інших деталях, тим більше я з цього, чесно, порушення євроінтеграційних там наших міжнародних зобов'язань не чую, звичайно що. Тому, повірте, ми це все в рамках нашого комітету, і позицію Вищої ради правосуддя, коли буде офіційний їх висновок затверджений, ми будемо опрацьовувати.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую.

Будь ласка, Руслан Сидорович, ВККС. І я просто там зверну увагу, що насправді не тільки у нас, а й в Урядового офісу є зауваження до цього законопроекту і наші експерти пропонували врахувати додатково і погоджуються з зауваженнями Урядового офісу, тому ми послухаємо pana Олександра Ількова, але ще, напевно, після pana Руслана пані Людмилу Сугак. Будь ласка.

СИДОРОВИЧ Р. Добрий день, колеги! Дякую, пані Іванно, за надане слово.

Перед тим, як скажу декілька тез по 13137, буквально одну тезу, не хочу забирати перед тим часу, щодо утворення нових вищих адмінсудів.

Вища кваліфікаційна комісія суддів, не очікуючи прийняття закону, на виконання вимог закону України про утворення згаданих двох судів вже розпочала підготовку в частині, значить, нами отримано пропозиції від Ради суддів та направлено листи-запити до наших міжнародних партнерів щодо рекомендації міжнародних експертів до роботи в новому дорадчому органі Вищої кваліфікаційної комісії суддів Експертної ради, яка буде долучена до

відбору нових суддів до новоутворених судів. Тобто таким чином Вища кваліфікаційна комісія суддів вже розпочала цю підготовку відповідно до прийнятого Закону про порядок утворення і добору відповідних судів. Таким чином, з нашого боку не буде жодних затримок. І відповідно ті вимоги, які є в євроінтеграційній дорожній карті зі сторони комісії, я думаю, що будуть виконані, зважаючи, звичайно, на ті об'єктивні умови, які у нас є в країні, зважаючи на повномасштабну війну.

Що стосується 13137, зверну увагу лише на два моменти.

Момент перший. Справді, в Україні доступ до подання дисциплінарної скарги є найбільш відкритим з усіх країн Європейського Союзу і членів Ради Європи, і подекуди справді це носить характер, може носити характер процесуальних зловживань, які створює наступну проблему. Ті судді, які насправді підлягали би притягненню до дисциплінарної відповідальності, в тому числі ті, які беруть участь у конкурсних процедурах, якими власне і опікується Вища кваліфікаційна комісія суддів, внаслідок перевантаження Вищої ради правосуддя кількістю скарг, які на сьогоднішній день є, ми не можемо приймати лише сам факт подання скарги на дії судді як dokonаний факт існування якогось порушення з боку судді. В результаті цього з точки зору сьогоднішнього правового регулювання є ризик, коли недобросовісні судді, які порушують правила професійної етики, можуть не притягатися до дисциплінарної відповідальності і мати успішні результати проходження тих чи інших конкурсних процедур. До речі, хочу зауважити, що це не перша спроба звузити вхід до дисциплінарної процедури. До 2016 року дисциплінарну скаргу в Україні міг подати, в принципі, будь-хто. На сьогоднішній день таким правом володіють виключно або учасники відповідного судового процесу, або адвокати. Але, як ми бачимо на практиці, і те, про що зазначав і Денис Маслов, і Сергій Бурлаков від Вищої ради правосуддя, кількість загальних скарг, вона насправді не зменшується, і на сьогоднішній день в результаті цього ми маємо ту ситуацію, коли з-за перевантаженості Вищої ради правосуддя кількістю дисциплінарних скарг

Вища кваліфікомісія при проведенні відповідних конкурсних процедур не може враховувати релевантну ситуацію з приводу правил професійної етики тих чи інших кандидатів.

Звичайно, що ми можемо говорити про деталі звуження цієї вхідної процедури, про що і ви, пані Іванно, зазначали, і пан Денис говорив, і пан Сергій Бурлаков, бачу, що він вже підняв руку, очевидно, що зазначить. Але сьогоднішня система, при якій скарги зависають на величезну кількість часу і закінчується інколи строк притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, закривається дисциплінарне провадження просто по строках банально із-за кількості скарг, а не тому що Вища рада правосуддя щось недоопрацьовує, свідчить про те, що ця процедура, вона потребує удосконалення. Тому ми зі свого боку, з боку Вищої кваліфікаційної комісії суддів, підтримуємо ідею покращення процедури доступу до дисциплінарних скарг і підвищення її власне ефективності. Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Будь ласка, пане Сергію, коротко. Давайте почуємо пані Людмилу.

БУРЛАКОВ С.Ю. Да, я дуже коротко. Щодо статистичних даних. Якщо одним ж із інтеграційних законів було створення Служби дисциплінарних інспекторів, до створення у нас було в залишку 14 тисяч членів Вищої ради правосуддя, які суміщали повноваження дисциплінарних інспекторів, розглянули 10 за рік, і до дисциплінарних інспекторів нам надійшов залишок, там близько 7 тисяч справ. Зараз функціонує успішно, вважаю, саме Служба дисциплінарних інспекторів, і саме ці питання – прийнятність, неприйнятність вирішують дисциплінарні інспектори, і це саме ж було і створення даної служби з метою розвантаження дисциплінарних палат як дисциплінарного органу. Тому казати, що довго або недовго, ну це відповідає дійсності.

Більш того, слід констатувати, що за строком притягнення, за впливом строку притягнення судді до дисциплінарної відповідальності з 10 тисяч скарг було закрито до 10 всього-на-всього. Тобто з моменту, і присутній голова Комітету з правової політики, була змінена норма, коли дисциплінарна скарга надійшла до Вищої ради правосуддя, з цього часу починається здійснення дисциплінарного провадження, і цей строк вже не враховується в строк притягнення судді до дисциплінарної відповідальності. Тобто це жодним чином, і строки розгляду справ у Вищій раді правосуддя, жодним чином не впливають на строки притягнення судді до дисциплінарної відповідальності. І тому ця інформація не відповідає дійсності.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую.

Давайте почуємо Мін'юст. Будь ласка, пані Людмила Сугак, заступниця міністра.

СУГАК Л.П. Доброго дня, шановна Іванно Орестівно, народні депутати! Міністерством юстиції було опрацьовано і цей законопроект, і альтернативний. Позиція була надіслана профільному комітету. Як зазначив пан Денис Маслов, дійсно, ці законопроекти є майже однакові, тому в нас зауваження до одних і тих самих положень, я озвучу їх паралельно, звичайно, до обох законопроектів.

ГОЛОВУЮЧА. Пані Людмила, саме в рамках того, що стосується наших повноважень, тому що... Дякую.

СУГАК Л.П. Так, все не буду, тільки те, що стосується. Значить, перше, у нас були зауваження щодо принципу правової визначеності, зокрема в обох законопроектах зустрічаються такі вислови і формулювання,

як свавільне судове рішення, свавільна відмова у доступі до правосуддя. Ми вважаємо, що саме це є порушенням принципу правового визначення.

Також, ми вважаємо, все-таки те, про що говорив пан Денис Маслов, наприклад, ті питання щодо правового регулювання, згідно з яким скаржник може бути підданий майновим заходам впливу, які застосовуються уповноваженим органом на власний розсуд у зв'язку зі скаргами, ми вважаємо, що це суперечить засадам демократичного суспільства і не відповідає принципам правової держави. І все ж таки ми вважаємо, що питання щодо цих законопроектів варто прокомунікувати і отримати висновок Європейської комісії, оскільки в дорожніх картах є великий блок в частині судочинства, судоустрою, і було би добре отримати все-таки позицію Європейської комісії щодо цих проектів актів. Що стосується відання комітету у мене все.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую.

Пан Олександр Ільков, будь ласка, Урядовий офіс.

ІЛЬКОВ О.М. Ми підтримуємо позицію Міністерства юстиції, дійсно, розробка відповідного законопроекту в тому числі з прямим вказанням на те, що він повинен враховувати рекомендації GRECO, надані за результатами відповідного звіту, передбачені дорожньою картою у сфері верховенства права, яка уже була офіційно затверджена урядом, зі строком виконання IV квартал 26-го року. Відповідна позиція була узгоджена з нашими європейськими партнерами, відповідно логічно, що вони очікують, що відповідні кроки на виконання цього заходу будуть також узгоджені з ними, тому ми підтримуємо позицію стосовно необхідності узгодження з Європейською комісією. Водночас зрозуміло, що якщо цей законопроект стане предметом аналізу Венеційської комісії, що, чесно кажучи, поки що так як чув від колег видається малоймовірним, тому що до Венеційської комісії

має звернутися офіційно відповідний орган. Я не впевнений, що це може бути звернення Вищої ради правосуддя, але давайте дочекаємося реакції.

У нас є певні, скажімо так, застереження стосовно перегляду підстав для притягнення до дисциплінарної відповідальності суддів, оскільки видається, що принаймні в деяких з них, які там, зокрема, стосуються декларування доходів, в тому числі притягнення до адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення, зараз відбуваються зміни, що це стосується лише тих адміністративних проступків, за які було накладено стягування у вигляді позбавлення права обіймати відповідну посаду, це все-таки таке достатньо суттєве звуження підстав для притягнення до дисциплінарної відповідальності. Мені здається, що в цьому конкретному випадку ми точно маємо провести додаткові консультації з нашими партнерами, з тим, щоб ми не отримали відповідних зауважень, щоб це не було сприйнято як певний відкат в рамках проведення судової реформи і, власне, покращення системи дисциплінарної відповідальності суддів.

І зрозуміло, що висловлені занепокоєння Вищої ради правосуддя, вони однозначно повинні бути враховані. Тому що це якраз той законопроект, який має прийматися після консультацій з відповідними органами суддівського самоврядування і органами, які забезпечують, власне, захист незалежності суддів.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую, пане Олександрє.

Колеги члени комітету, чи є коментарі, запитання? У мене є пропозиція. Колеги, до нашої аргументаційної частини додати якраз ті зауваження, про які говорила і пані Людмила з боку Мін'юсту, і ті зауваження, про які говорив Олександр Ільков з боку Урядового офісу, стосовно вилучення з переліку підстав для дисциплінарної відповідальності суддів різних факторів, які пов'язані з неподанням декларації чи там використання коштів ними чи членами їх родини, які перевищують їхні

доходи, з пропозицією розглянути профільний комітет це як... Вірніше, з пропозицією звернути увагу профільного комітету на те, що ці положення можуть мати негативний ефект для дотримання принципу підзвітності судової влади, на це якраз вказує Урядовий офіс, і, можливо, якраз призвести до зменшення довіри до прозорості роботи судів, і не відповідати нашим оцим дорожнім картам, які буди ухвалені, з точки зору якраз і верховенства права.

Поза тим я би пропонувала також в аргументаційній частині висновку зазначити, що необхідне отримання погодження, чи проведення консультації, погодження з боку Європейської комісії цих кроків. Ну і не знаю, чи там варто, це якраз на розсуд колег, чи варто також було би зазначити, що і від Венеційської комісії. Мені здається, що тут принципово було би – Європейська комісія, а, до речі, Європейська комісія в цьому випадку, як і в деяких інших, може звернутися і до Венеційської.

Що скажете, колеги? Будь ласка, пане Вадиме. Бачу, що ви зняли мікрофон, але не піднімали руку.

ГАЛАЙЧУК В.С. Дякую, пані голово.

Так, я власне стосовно звернення до інституцій європейських. Думаю, що достатньо було би звернення до Єврокомісії, оскільки вже зазначалося, ми розуміємо, що є певні складнощі з тим, щоб дочекатися там і вчасно відповідно виконати свої зобов'язання по цьому законопроекті висновків від Венеційської комісії.

Але також щодо тих зауважень, які ми висловлювали стосовно самого механізму, наскільки я розумію, ми в принципі, я погоджуюся з аргументами, які Денис Маслов представляв, стосовно того, що цей механізм має бути, він не є таким, що заважає, так би мовити, виконанню наших обов'язків, а навпаки, за рахунок того, що отой вал скарг і відсутність механізму, який би був ну щось на зразок превентивного механізму для подання безпідставних скарг, якраз спричиняє неефективність самого цього процесу. Тобто в цій

частині нам свій висновок треба було би відредагувати, де ми говоримо про суттєві зауваження щодо цього механізму як такий, що блокує таку можливість. Він, навпаки, як ви почули з аргументів, він, навпаки, якраз робить більш ефективним механізм притягнення за рахунок того, що звільняє, точніше, ставить перепону на шляху того валу безпідставних скарг.

У мене все.

ГОЛОВУЮЧА. Я тільки хотіла уточнити, але бачу, що Дениса вже немає, чи ось це визнання звернення з дисциплінарною скаргою як зловживання, це може бути здійснено після першого звернення, я правильно розумію чи ні? Хтось може мені на це відповісти?

ГАЛАЙЧУК В.С. Судячи з того, як було пояснено, так, власне, будь-які подальші звернення. То відповідь... *(Не чути)*

ГОЛОВУЮЧА. Ну, це тоді, вибачте, але це... Мені здається, що зловживання, це, коли йдеться про зловживання, то це, власне кажучи, має йтися про принаймні два звернення для того, щоб там їх визнати разом як вже якесь зловживання. Якщо ти один раз подав або там не підтвердилось, то це є зловживанням – сорі.

Я розумію, що всі перейшли вже на комітет профільний зараз, і їх немає, ні ВККС, ні Вищої ради правосуддя, я пропоную зробити наступним чином. Я пропоную нашому секретаріату доопрацювати ось ці речі, які стосувалися якраз і інтегрувати в наш проект висновку зауваження Урядового офісу, зауваження, які були озвучені Мін'юстом, на основі дискусії зауваження, які були озвучені з Вищої ради правосуддя, те, що стосується наших компетенцій, власне, розіслати. Ми погодилися всі, мені здається, що це ми там ті наші зауваження, які були, що вони можуть не назватися істотними, але вони можуть називатися зауваженнями. Але далі може прислати, нам тоді розіслати членам комітету оновлений отакий от

висновок, і тоді ми, можливо, там просто окремим рішенням повернемося до ухвалення там повноцінного висновку. Мені здається, що так буде коректно і щодо першого, і щодо другого – основного і альтернативного законопроектів. Воно тоді не потребуватиме такого глибокого обговорення, але просто уточнення всіх тих аргументаційних формулювань з огляду на цю всю дискусію, яка відбулась.

Що скажете, колеги? Може бути так, і ми тоді зможемо переглянути і тоді там, може, в робочому порядку обговорити, а тоді окремо винести на чергове засідання і просто ухвалити рішення вже остаточно стосовно аргументаційної частини. Я думаю, що насправді... А, і обов'язково внести там потребу звернутися до ЄК, до Єврокомісії і отримати їхню оцінку.

ГАЛАЙЧУК В.С. Так, думаю, так.

ГОЛОВУЮЧА. Добре? Нема заперечень у колег членів комітету стосовно цих двох законопроектів?

ГАЛАЙЧУК В.С. Готові підтримати.

ГОЛОВУЮЧА. Окей, це тоді не потребує голосування. Ми тоді з вами просимо на основі цієї всієї дискусії зараз опрацювати секретаріат оновлений проект висновку з тим, щоб ми могли ухвалити рішення. Насправді підсумковий, напевно, буде так і виглядати, що проект закону не суперечить зобов'язанням, однак потребує доопрацювання з урахуванням наведених зауважень. І можливо, через кому у підсумку треба буде зазначити, у підсумковому варіанті: на основі також отриманого зворотного зв'язку з Європейською комісією стосовно цих законопроектів. Яюсь так, мені здається.

Це просто як пропозиція того, що може бути включено якраз до вже оновленого проекту висновку і щодо 12 і 13 пунктів. Окей, колеги? Може бути так, да? Окей.

Добре. Колеги, в нас сьогодні ґрунтовні обговорення. Давайте, в нас є ще двоє народних депутатів на зв'язку, можливо, один точно, бачу, є. Пан Ігор Марчук, так, бачу.

МАРЧУК І.П. Є, чекаємо.

ГОЛОВУЮЧА. Так, колега чекає. Йдеться, я так розумію, про сімейний бізнес.

ТРЕТЬЯКОВА Г.М. Пані Іванна, Третьякова.

МАРЧУК І.П. Саме так, Іванна Орестівна.

ТРЕТЬЯКОВА Г.М. А можна попросити перенести... Я перепрошую, пане Ігорю. Чи можна попросити обговорення законопроекту 13137 перенести на наступне засідання вашого комітету, щоб ми не робили цього поспіхом? Бо в мене зараз велика нарада по прожитковому мінімуму у Прем'єра. Чи можна просто сьогодні не обговорювати? Я там авторка основного законопроекту.

ГОЛОВУЮЧА. Зараз 13137...

ТРЕТЬЯКОВА Г.М. 13167.

ГОЛОВУЮЧА. 167. А в нас він поки що не виноситься на найближчий пленарний тиждень?

ТРЕТЬЯКОВА Г.М. Ні, не будемо, найближчий – не будемо.

ГОЛОВУЮЧА. Колеги члени комітету, чи ми можемо перенести 13167 на наступне засідання, і пані Галина знову до нас долучиться? Якщо можемо, прошу тоді за це рішення проголосувати. Бо це було в проекті порядку денного.

Хто – за, прошу, колеги, підтримати, навіть прошу підтримати. Ми вдячні пані Галині за те, що вона завжди з нами безпосередньо працює.

Я підтримую це рішення. 13167, колеги.

МЕЗЕНЦЕВА-ФЕДОРЕНКО М.С. Мезенцева-Федоренко – за.

ВІНТОНЯК О.В. Вінтоняк – за.

ГАЛАЙЧУК В.С. Галайчук – за.

НАЛИВАЙЧЕНКО В.О. Наливайченко – за.

ГОЛОВУЮЧА. Дмитро.

ЛЮБОТА Д.В. Любота тут. Так, за.

МЕЛЬНИК П.В. Мельник – за.

ГОЛОВУЮЧА. Окей. Чудово, тоді рішення одностайне.

Дякую, пані Галино.

ТРЕТЬЯКОВА Г.М. Дякую. Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Ви бачите, що сьогодні такі ґрунтовні обговорення всіх законопроектів, ми ще просто не дійшли.

ТРЕТЬЯКОВА Г.М. Да, да, не хотіла навіть.. не хотіла, слухала з цікавістю. Дякую вам за такий підхід.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Тоді наступного разу ми обов'язково розраховуватимемо на вашу участь.

Пане Ігорю, проект... Це 5 пункт, колеги, порядку денного: проект Закону про сімейне підприємництво (реєстраційний номер 13109 від 17 березня 2025 року), поданий якраз паном Іваном Марчуком і трьома колегами з нашого комітету, і пані Марією, і пані Оленою, і паном Вадимом. У вас тут є така серйозна група підтримки. Я так бачу, що ви...

МАРЧУК І.П. Сподіваюся на це.

ГОЛОВУЮЧА. ...поставилися до цього ґрунтовно.

Да, будь ласка, пане Іване, вам слово. З точки зору відповідності нашим повноваженням.

МАРЧУК І.П. Звісно, звісно. Доброго дня, Іванна Орестівна! Дуже дякую за увагу і повагу до графіку народних депутатів, надзвичайно ціную це.

Отже, перш за все хочу подякувати за увагу до мого законопроекту. Дійсно, його співавторами стали 50 народних депутатів і шановні члени вашого комітету, як ви вже зазначили. Моя така коротка доповідь, я думаю, мені буде потрібно десь 6 хвилин для того, що буде складатися з таких двох ключових частин: перша частина буде про європейськість, а друга частина буде вже безпосередньо по основним положенням мого законопроекту.

Як зазначено в резолюції Європейського парламенту від 8 вересня 2015 року про сімейні підприємства в Європі та згідно зі звітом компанії "Ernst & Young" "Family business" 85 відсотків всіх європейських компаній є сімейними підприємствами. Ці 85 відсотків забезпечують 60 відсотків робочих місць у приватному секторі. Тобто переважна більшість цих компаній є представниками 25-мільйонного сектору мікрмалого та середнього бізнесу і за визнанням Європейської комісії і що, до речі, чітко зазначено в Стратегія щодо малого, середнього підприємництва для сталої та цифрової Європи, є фундаментом економіки Європейського Союзу. У цьому секторі працює близько 100 мільйонів людей, на них припадає більше половини ВВП об'єднаної Європи. Зокрема в Законі про малий бізнес для Європи визнається значна роль сімейних підприємств та їх важливість для розвитку саме місцевої економіки, особливо непромислових територій, їх соціально відповідального ставлення та здатності поєднувати традиції сімейного підприємництва з інноваційністю.

Отже, якщо ми візьмемо будь-який європейський нормативно-правовий акт, який регламентує діяльність в секторі МСБ, а це Європейська хартія малих підприємств, Закон про малий бізнес та Стратегія щодо МСБ для сталої та цифрової Європи, на них я вже посилався, кругом ми знайдемо акценти та пріоритетність заходів, які пов'язані з необхідністю розвитку сімейного підприємництва та сімейного бізнесу.

Заради справедливості потрібно відзначити, що сімейні підприємства – це малий та середній бізнес, існують також, причому велика кількість це великі транснаціональні корпорації, такі як Samsung, Ford, Roche, Maersk і таке інше. І тому саме розвиток... на етапі сімейного підприємництва, а вже згодом і сімейного бізнесу, я глибоко переконаний, має бути ключовим пріоритетом стимулювання соціально-економічного розвитку нашої країни. Тим більше, що сучасним пріоритетом економічної політики зараз визнана структурна трансформація економіки, відхід від її сировинної моделі та перелаштування на прибуткову модель, що засновується на збільшення

частки саме переробної промисловості у ВВП до 20-25 відсотків, що є певним стандартом для країн з розвинутою інноваційною економікою.

У зв'язку з цим, до речі, є надзвичайно цікавий досвід, досвід Німеччини, де сімейне підприємництво дуже активно підтримується на рівні уряду. І в цьому контексті цікаво зазначити, що 85 відсотків всіх промислових підприємств Німеччини є сімейними ...*(Не чути)* Ці 85 відсотків забезпечують роботою до 3 мільйонів чоловік.

На жаль, і це треба визнати, в Україні нам поки що немає чим похвалитись в цій сфері. Адже єдина сфера, де українській сім'ї була надана можливість реалізувати свій соціально-економічний потенціал, це сільськогосподарська діяльність і, зокрема... *(Не чути)* Саме в цій сфері передбачена така форма підприємницької діяльності, як сімейне фермерське господарство, яке проводиться фізичною особою-підприємцем та членам їх сім'ї. До речі, я буквально за хвилину до моєї промови зв'язався з Державною податковою службою, і вони мені так сказати повідомили, що на 50 тисяч фермерських ...*(Не чути)* господарств всього 765 у нас сімейних фермерських господарств. Тому, якщо ми порівняємо зі статистикою Європейського Союзу, куди прагнемо, то, дійсно, немає чим, так сказати, похвалитися.

Отже, для того щоби виправити цю ситуацію, ми заглибилися і в законодавство Європейського Союзу, про яке я вже вище згадував, і, звісно, пропрацювали, і адаптували певні положення, які передбачені в законодавстві по сімейним фермерським ...*(Не чути)*, а також врахували досвід Узбекистану. До речі, надзвичайно, надзвичайно динамічно розвивається сімейне підприємництво в цій країні, більше того, там урядом просто зафіксовано ...*(Не чути)* кожна узбецька сім'я – сім'я-підприємець.

Тому ми цей весь досвід, цю інформацію зінтегрували і пропонуємо в основних положеннях законопроекту наступне. ...*(Не чути)* сімейного підприємництва в законодавче поле України, визначаємо, хто може бути членом суб'єкта сімейного підприємництва, їх правовий статус, а також

правовий статус осіб, які працюють у суб'єкта сімейного підприємництва за трудовим договором, контрактом і не є членами суб'єкта сімейного підприємництва. Окреслюємо можливі сфери застосування такої форми підприємницької діяльності як суб'єкт сімейного підприємництва. Прирівнюємо суб'єкта сімейного підприємництва до категорії мікро ...*(Не чути)*), визначеної в рекомендаціях, до речі, Європейської комісії. І я завжди їх підтримую, і як представник комітету я думаю, що ми все ж таки уніфікуємо ці підходи, тому що на сьогоднішній день у нас три визначення є.

Далі. Визначаємо особливості трудових відносин між членами суб'єкта сімейного підприємництва. Формуємо засади для подальшого розвитку законодавства у сфері не тільки сімейного підприємництва, а також сімейного бізнесу. Це інша історія, ми не чіпляємо сімейний бізнес, юридичні особи, транснаціональні, я сподіваюсь, колись в майбутньому українські сімейні підприємства, ми виключно зараз говоримо про суб'єкт підприємницької діяльності. І, звісно, закладаємо базу для суміжного подальшого опрацювання вже в рамках нашого податкового законодавства щодо створення реальних і економічних, і податкових стимулів для розвитку цієї сфери в Україні.

Дуже дякую за увагу. Вибачте, що так цифр багато, але ми економісти, знаєте, ми любимо цифрами оперувати. Дякую. Дуже прошу підтримати.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую, пане Іване.

МАРЧУК І.П. Пане Ігоре.

ГОЛОВУЮЧА. У вас просто є, вибачте, пане Ігоре, у вас є такий однофамілець Іван Марчук, який там прославляє через мистецтво.

ЛОССОВСЬКИЙ І.Є. Дуже потужний.

ГОЛОВУЮЧА. Так. Тому перепрошую, саме через те так обмовилась. Вибачте, пане Ігоре.

МАРЧУК І.П. Згоден. Все добре.

ГОЛОВУЮЧА. Не тому що намагалась вас у свої тезки записати, не тому.

МАРЧУК І.П. А я подумав саме про це.

ГОЛОВУЮЧА. Ні-ні, це тому що оперую відомими іменами.

Ви зауважили те, що ви якраз не чіпаєте сімейний бізнес, що, напевно, важливо. Через те, що я знаю, що мережа сімейного бізнесу в Україні, яка є частиною міжнародної, в тому числі і європейської, і міжнародної мережі, в принципі, достатньо стурбована цими пропозиціями, які виносяться вами на таке обговорення. Через те, що вони вважають обґрунтовано, що практика європейських країн, яка застосовується до сімейного бізнесу і має йтися якраз про передачу наступним поколінням, скажімо, управління цим бізнесом, і тут є оце визначення, воно є критичним для того, щоб там говорити про сімейний бізнес і про відповідно там підходи до сімейного бізнесу. І тому, напевно, важливо те, що ви означили з точки зору того, що там, скажімо, ви відокремлюєте сімейне підприємництво від сімейного бізнесу, але ці юридичні форми, вони, напевно... юридично-правові форми, вони будуть важливими. Я думаю, що у будь-якому випадку вам як ініціаторам потрібно вести тоді розмову в тому числі із цими асоціаціями для того, щоб зняти їхні застереження. Бо вони, знову ж таки, тут є підходи, багато що визначається там національним законодавством країн-членів Європейського Союзу, але одночасно є практики країн-членів Європейського Союзу. І при всій повазі до досвіду Узбекистану, напевно, це для нас не є головним дороговказом і не мало би бути, вибачте, бо ми все-таки планували

би і стратегічно, і відповідно до конституційних норм інтегруватися трошки в інший ринок. І, напевно, там і взагалі у нас...

МАРЧУК І.П. Так-так, звісно.

ГОЛОВУЮЧА. І сам економічний устрій наш, він трохи відрізняється, як і, скажімо, суспільний устрій відрізняється від узбецького з точки зору навіть культурних якихось речей. І він набагато ближчий там цивілізаційно, мені видається, все-таки до країн Європейського Союзу. Тому, можливо, це не ті головні аргументи, які би потрібно було використовувати, але це надалі.

Насправді, колеги, чи є...

МАРЧУК І.П. Я би ще хотів два слова, якщо дозволите, Іванно Орестівно.

ГОЛОВУЮЧА. Але два.

МАРЧУК І.П. Дивіться, тут що важливо, база – це є європейське законодавство, там три чи чотири ключових нормативно-правових акти про ... *(Не чути)*, цей трек, тому що ми будемо його в рамках вже іншого або розвитку еволюції ... *(Не чути)* у майбутньому або в рамках іншого закону проговорювати зі всіма зацікавленими стейкхолдерами. Тому ніякого конфлікту. Тому що ми зацікавлені, щоб цей інструмент ретельно працював, а не був ... *(Не чути)*

Дякую дуже.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую.

Колеги члени комітету, у нас тут є багато співавторів. Чи є якісь питання? Сумніваюся, думаю, що ні, напевно. Якщо просто є певні...

ГАЛАЙЧУК В.С. Немає. Готові голосувати за запропонований висновок.

ГОЛОВУЮЧА. Окей. Колеги, бачу, що вже не Олександр Ільков – пані Леся Антонюк до нас долучилася замість пана Олександра. Чи є якісь зауваження, застереження в Урядового офісу до цього законопроекту?

АНТОНЮК Л.В. Вітаю, Іванна Орестівна. Дякую за надане слово. За експертизою Урядового офісу ми підтримуємо законопроект, він не суперечить ні Угоді про асоціацію, ні нашим міжнародним зобов'язанням, ні праву ЄС.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Аналогічного висновку доходять і наші експерти. Тому пропоную виносити на голосування наш проект висновку, що проект закону за метою не суперечить Угоді про асоціацію та праву Європейського Союзу.

Хто – за, колеги, прошу висловлюватися.

Я підтримую такий проект висновку.

ГАЛАЙЧУК В.С. Галайчук – за.

МЕЗЕНЦЕВА-ФЕДОРЕНКО М.С. Мезенцева-Федоренко – за.

ВІНТОНЯК О.В. Вінтоняк – за.

НАЛИВАЙЧЕНКО В.О. Наливайченко – за.

ГОЛОВУЮЧА. Не чую Дмитра.

МЕЛЬНИК П.В. І Мельник – за.

ЛЮБОТА Д.В. Я сказав – за. Любота – за.

ГОЛОВУЮЧА. Вибачте, десь пропустила. Дякую.

Рішення одностайне.

Дякую, пане Ігорю, дякую за терплячість і що дочекалися цієї можливості обговорення.

МАРЧУК І.П. Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Колеги, ми повертаємося до пункту 3 порядку денного. Я буду просити, з вашого дозволу, pana Вадима перебрати на себе на кілька хвилин головування і далі ведення засідання, я повернуся за кілька хвилин.

Веде засідання перший заступник голови Комітету ГАЛАЙЧУК В.С.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Да, звичайно, пані голово.

Колеги, пункт 3 порядку денного нашого сьогоднішнього засідання: проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації законодавства Європейського Союзу в галузі рибного господарства авторства Кабінету Міністрів. Якщо мене правильно поінформували, була заміна в представництві від Мінагро – заступник Міністра пан Денис Башлик. Якщо ви, пане Денисе, з нами.

БАШЛИК Д.О. Так, доброго дня.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Прошу.

БАШЛИК Д.О. Дякую, пане Вадиме.

Шановні народні депутати, дуже коротко доповім. Метою зазначеного законопроекту є імплементація положень низки регламентів Європейського парламенту та Ради ЄС, а саме: 1380 від 2013 року, 1379 від 2013 року та 708 від 2007 року щодо спільної політики стосовно рибальства, організації ринків продуктів рибальства та аквакультури та використання чужорідних та місцево відсутніх видів аквакультури.

Щодо основних положень зазначеного законопроекту, яким чином, в принципі, планується імплементувати зазначені регламенти. Це, по-перше, запровадження екосистемного підходу в процесі управління галузі рибного господарства, а також закон доповнено новим терміном – це екосистемний підхід, як таким, якого раніше не було.

По-друге, це визначення цілей державної політики та принципів у галузі рибного господарства, а також запровадження оцінки балансу між промисловими потужностями риболовних суден та доступними обсягами добування водних біоресурсів та інших заходів із збереження та сталого використання саме водних біоресурсів.

Також зазначеним законопроектом встановлюються чіткі норми міжнародного співробітництва в цій галузі, тобто сприяння наукового забезпечення, заохочення та підтримки заходів щодо посилення боротьби з незаконною, непідзвітною та нерегульованою рибальською діяльністю.

Також транспонуються основні рамки та принципи, та завдання спільної політики рибальства, які імплементовані в Європейському Союзі. Також доповнюються нові терміни: порядок використання в сфері аквакультури чужорідних та немісцевих видів гідробіонітів, уточнені карантинні вимоги та ветеринарно-санітарний контроль у сфері аквакультури.

Тобто якщо дуже коротко, то основною ціллю законопроекту є визначення основних засад державної політики, цілей, в принципі, спільної політики щодо рибальства Європейського Союзу, організація функціонування ринку продуктів рибальства та аквакультури, визначення

механізмів поводження з чужорідними та немісцевими видами гідробіонітів у сфері аквакультури, а також імплементація законодавства Європейського Союзу. Дуже важливий законопроект для саме рибної галузі, тому просимо підтримати.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пане Денисе.

Колеги, якщо є в когось питання, піднімайте руки. А я поки що хотів би, щоб ми з вами, можливо, теж вирішили питання стосовно того, аби присвоїти цьому законопроекту отой статус як такого, що наближає нас до виконання наших зобов'язань, оскільки погоджуюсь з паном Денисом, що дійсно важливий законопроект важливу галузь регулює. Це саме запитання я, власне, поставив би до фахівців нашого секретаріату і фахівців - представників Офісу урядового.

Будь ласка, хто у нас? Пані Лесю, вам, будь ласка, слово. Ваша думка стосовно цього законопроекту, його відповідності. І стосовно того, що я зараз озвучив, чи варто було би нам, можливо, його дійсно теж визнати, як ми з іншими це робимо, таким, що пріоритетним, як ми їх називаємо, таким, що наближає нас до виконання наших зобов'язань. Я не бачу рук від колег, то, пані Лесю, вам слово, будь ласка.

АНТОНЮК Л.В. Дякую, пане Вадиме.

Що стосується експертизи Урядового офісу, то ми вважаємо, що цей проект акта відповідає цілям Угоди про асоціацію та не суперечить нашим міжнародно-правовим зобов'язанням.

Щодо його пріоритетності, я маю провести ще додаткові консультації, наскільки він дійсно пріоритетний, чи це документ, просто який вносить зміни в поточні акти і він може йти за загальною процедурою. З вашого дозволу, я додатково пораджуся з Олександром Михайловичем і вас поінформуємо.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пані Лесю.

Тоді дійсно, пропоную, ми проведемо ще додаткові консультації для вирішення питання щодо пріоритетності законопроекту.

Якщо немає запитань, коментарів у колег, то я пропонував би переходити до затвердження того висновку, який запропонували нам фахівці нашого секретаріату, а саме, що проєкт не суперечить міжнародно-правовим зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції та праву Європейського Союзу.

Прошу голосувати, колеги.

Галайчук – за.

ВІНТОНЯК О.В. Вінтоняк – за.

НАЛИВАЙЧЕНКО В.О. Наливайченко – за.

МЕЗЕНЦЕВА-ФЕДОРЕНКО М.С. Мезенцева-Федоренко – за.

МЕЛЬНИК П.В. Мельник – за.

ЛЮБОТА Д.В. Любота – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Колеги, дякую.

Не почув пані Марію Мезенцеву-Федоренко. Пані Маріє, якщо ви з нами, прошу проголосувати, чи в чаті комітету.

Але в будь-якому випадку законопроект...

МЕЗЕНЦЕВА-ФЕДОРЕНКО М.С. Пане голово, я сказала з самого початку: Мезенцева-Федоренко – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Перепрошую, не почув.

Тоді рішення затверджено одноголосно.

Можемо переходити до наступного пункту порядку денного, який попрошу секретаріат мені допомогти підтвердити, чи це пункт номер 4. Так, власне ми його ще не розглядали. Пункт номер 4 якраз стосується законопроекту про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів щодо впровадження міжнародного автоматичного обміну інформацією про доходи, отримані через цифрові платформи. І цей законопроект теж авторства Кабінету Міністрів України. Прошу повідомити.

ПАЛАМАР Л.О. Я готова представити. Мене звати...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Так, пані Людмило, дякую. Передаю вам слово. Будь ласка.

ПАЛАМАР Л.О. Я Людмила Паламар. Дякую вам щиро. Людмила Паламар, директор Департаменту міжнародного оподаткування Міністерства фінансів України.

Зазначений проект закону, що пропонується вашій увазі, розроблений з метою запровадження в Україні міжнародного автоматичного обміну інформацією про доходи, отримані через цифрові платформи, та з метою гармонізації національного податкового законодавства з правом Європейського Союзу та Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР).

Зокрема, законопроект спрямований на імплементацію положень Директиви DAC7, це Директива Ради Європейського Союзу від 22 березня 2021 року, її номер 514, про внесення змін до основної директиви 2011 року №16 "Про адміністративну співпрацю у сфері оподаткування", а також модельних правил ОЕСР щодо звітності операторів цифрових платформ.

Міжнародний обмін інформацією відбуватиметься відповідно до Міжнародної багатосторонньої угоди DPI (Digital Platform Information), розроблений Організацією економічного співробітництва та розвитку. Наразі сторонами цієї угоди є 29 країн, з них більшість країн-членів Європейського Союзу.

Отже, Державна податкова служба України на щорічній основі отримуватиме від компетентних органів іноземних юрисдикцій, які є сторонами цієї угоди, інформацію про доходи, отримані резидентами України через цифрові платформи, оператори яких зареєстровані в таких юрисдикціях. Натомість ДПС надсилатиме юрисдикції партнерам з обміну аналогічну інформацію про їх резидентів. Обов'язковою передумовою для приєднання України до багатосторонньої угоди DPI є імплементація в національне законодавство модельних правил ОЕСР, про які я тільки що згадала.

У зв'язку з тим, що положення Директиви DAC7 відповідають модельним правилам ОЕСР, то після набуття Україною членства в Європейському Союзі Україна зможе забезпечити обмін інформацією з країнами - членами Європейського Союзу відповідно до Директиви DAC7.

Отже, проектом акта передбачено внесення змін до Податкового кодексу України, зокрема його доповнено статтею "Міжнародний автоматичний обмін інформацією про доходи, отримані через цифрові платформи". Цією статтею та іншими змінами до Податкового кодексу впроваджені терміни Директиви DAC7 для цілей звітності, визначені види діяльності, що є звітною діяльністю, а саме: надання в оренду нерухомого майна, особисті послуги, продаж товарів, надання в оренду транспортних засобів.

Встановлено обов'язок для підзвітних операторів платформ застосовувати заходи належної комплексної перевірки Due Diligence з метою виявлення підзвітних продавців серед користувачів платформи, щороку

подавати до ДПС звіти про доходи підзвітних продавців, які вони отримують від здійснення звітної діяльності.

Після запровадження звітності операторів платформ ДПС матиме в своєму розпорядженні значний обсяг податкової інформації, тому з метою стимулювання виведення з тіні значної частки доходів фізичних осіб законопроектом запропоновано дозволити фізичним особам - підзвітним продавцям користуватися 5-відсотковою ставкою оподаткування доходів, отриманих через цифрові платформи.

Важливо, що платнику податків - фізичній особі не потрібно буде самому заповнювати податкову декларацію, подавати її до ДПС та сплачувати податки, адже законопроектом передбачене покладання обов'язків податкового агента на операторів платформ.

Водночас ДПС як контролюючий орган повинен мати доступ до інформації щодо операцій за спеціальними рахунками підзвітних продавців, які відкриті фізичними особами спеціально для цілей здійснення звітної діяльності. У зв'язку з цим законопроектом запропоновано внести відповідні зміни до статті 62 Закону України "Про банки і банківську діяльність", зокрема передбачити надання банками на запит ДПС інформації щодо операцій за такими спеціальним рахунками підзвітних продавців. Запропоновані зміни стосуються виключно тих фізичних осіб, які будуть користуватися 5-відсотковою ставкою, 5-відсотковим режимом оподаткування доходів від здійснення звітної діяльності, та спрямовані на протидію зловживанню фізичними особами таким режимом оподаткування.

Отже, прийняття проекту акта сприятиме запровадженню в Україні міжнародного автоматичного обміну інформацією про доходи, отримані через цифрові платформи, що натомість дозволить підвищити рівень дотримання вимог податкового законодавства та збільшити потенційні і податкові надходження до бюджету України.

Також хочу зауважити, що цей проект закону спрямований на забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського

Союзу, він включений до порядку денного та презентації до двосторонніх зустрічей скринінгу з Європейською комісією.

Зазначена законодавча ініціатива сприятиме покращенню позиції України під час офіційного скринінгу у відповідності законодавства України праву ЄС за переговорним розділом 16 "Оподаткування", який відбудеться через тиждень в червні поточного року.

Дякую за увагу. І дуже прошу підтримати цей законопроект.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пані Людмилу, за детальну доповідь.

Колеги, якщо виникли в когось питання, коментарі, прошу піднімати руки. А поки що я просив би пані Лесю, представницю Урядового... Перепрошую, пані Лесю, є піднята рука.

Пані голово, слово вам, будь ласка.

КЛИМПУШ-ЦИНЦАДЗЕ І.О. Дякую.

В мене є одне запитання, на яке вказують наші якраз фахівці. Поскільки Україна не є членом ОЕСР і насправді допоки ми не станемо членами ОЕСР, не буде зобов'язань у країн-членів ОЕСР надавати нам цю інформацію. Як ви бачите, як це буде працювати взагалі до того моменту, поки Україна не пройде цей шлях?

ПАЛАМАР Л.О. Дякую, шанована Іванна Орестівна.

Я на початку своєї доповіді сказала про те, що Україна приєднається до Угоди Digital Platform Information, і це приєднання до Угоди, коли Україна стане членом цієї Угоди, то вона на основі цієї Угоди зможе здійснювати такий обмін інформацією.

У нас, до речі, вже ми виконали вимоги Common Reporting Standard, це обмін інформацією стосовно фінансових рахунків. Також ми приєдналися до угоди стосовно CbCR (country by country reporting), що стосується трансфертного ціноутворення. Тому це подальший крок приєднання України

до наступних наших зобов'язань для того саме, щоб стати членами і Європейського Союзу, і Організації економічного співробітництва та розвитку.

КЛИМПУШ-ЦИНЦАДЗЕ І.О. І це не є віз попереду коня? Не мало би бути спочатку приєднання, а потім на виконання цього приєднання, ну, власне, у відповідність приведення нашого законодавства?

ПАЛАМАР Л.О. Ні, тут навпаки, спочатку податкове законодавство, а вже потім приєднання до угоди, ну, є такі чіткі правила.

КЛИМПУШ-ЦИНЦАДЗЕ І.О. Дякую.

ПАЛАМАР Л.О. І я вам дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, дякую, пані Людмила.

Я більше не бачу піднятих рук від колег. То просив би пані Леся, представницю Урядового офісу, ваш висновок. А також просив би, напевно, по аналогії з попереднім теж розглянути можливість і зробити, провести консультації для визнання цього законопроекту пріоритетним, як ми говоримо, таким, що наближає нас на виконання наших зобов'язань.

Пані Леся, вам мікрофон.

АНТОНЮК Л.В. Дякую.

Шановний пане Вадиме, за експертизою Урядового офісу даний законопроект не суперечить міжнародно-правовим зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції. Ну, щодо пріоритетності, я думаю, це питання якраз буде висвітлено в тому форматі, як казав Олександр Михайлович на початку. Зараз за пропозиціями органів виконавчої влади ми формуємо

відповідний перелік і перевіримо чи ті законопроекти внесені, і проведемо консультації з органами і внутрішній – щодо пріоритетності.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пані Лесю.

Колеги, ви всі бачили проект висновку, там є декілька зауважень, висловлених нашими спеціалістами. Я бачу руку, пані Іванна, будь ласка, слово вам.

КЛИМПУШ-ЦИНЦАДЗЕ І.О. Я якраз в контексті визнання законопроекту таким, що спрямований на виконання наших євроінтеграційних зобов'язань, те, що ви пропонували, пане Вадиме, да? Ми з вами маємо і практику того, що і сам комітет може вирішувати такі речі. Чому в мене виникли застереження, бо це все-таки законопроект Кабміну. Тому, здавалося б, що тут якраз і Кабмін мав би нам точно сказати, що він думає з цього приводу: чи він є євроінтеграційним, чи ні. Так само, як і попередній законопроект. Тобто тут якраз пальма першості, ну, напевно, досить складно тоді, щоб ухвалювалося це рішення вже на майданчику комітету. Ми можемо тільки підтвердити це, якщо буде звернення Кабміну, і визначити їх такими, що є спрямованими. Але якщо звернення Кабміну немає, то я би по відношенню до кабмінівських законопроектів таких рішень, напевно, не ухвалювала. Ну, це як пропозиція взагалі до загального підходу, який ми з вами все ще продовжуємо виробляти.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пані голово. Так, я думаю, ми можемо такий алгоритм прийняти, і далі вже на прикладі цих двох законопроектів його відпрацювати.

Якщо більше немає питань, коментарів, зауважень, пропонував би голосувати. Висновок, який запропоновано нашим секретаріатом, звучить наступним чином: положення законопроекту не суперечать міжнародно-

правовим зобов'язанням у сфері європейської інтеграції, водночас потребують доопрацювання з врахуванням наведених застережень.

Хто за такий висновок? Прошу голосувати.

Галайчук – за.

МЕЗЕНЦЕВА-ФЕДОРЕНКО М.С. Федоренко – за.

КЛИМПУШ-ЦИНЦАДЗЕ І.О. Климпуш-Цинцадзе – за.

НАЛИВАЙЧЕНКО В.О. Наливайченко – за.

ЛЮБОТА Д.В. Любота – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Всі члени комітету проголосували. І ми маємо повідомлення від пані Олени Вінтоняк, вона теж просить зарахувати її голос за. Тобто прийнято одноголосно. Всім дякую.

ПАЛАМАР Л.О. Щиро вам дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Пані голово, передаю вам подальше ведення засідання.

Веде засідання голова Комітету КЛИМПУШ-ЦИНЦАДЗЕ І.О.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Дякую, пане Вадиме.

Вибачте колеги, ми випадково пропустили через те, що ми додали там один із тих законопроектів, які є, де ми визначені основним, в нас трошки збилася нумерація, то ми пропустили законопроект про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з оновленням офіційного перекладу Європейської хартії регіональних або міноритарних мов (12364 від 26 грудня

24-го року), поданий теж Кабінетом Міністрів України. У мене було зазначено, що мала бути перша заступниця міністра культури і стратегічних комунікацій пані Галина Григорено. Я не бачу її зараз на зв'язку.

РУДНІК Д.Л. Шановна пані голово, шановні народні депутати! Якщо дозволите, Галина Володимирівна мала бути присутня на засіданні комітету, але сьогодні вона виконує обов'язки міністра. У неї графік дуже ущільнився і доручила мені це завдання. Якщо немає заперечень, то представив би цей законопроект я.

Мене звати Дмитро Руднік, я начальник відділу мовної політики управління державної мови Міністерства культури та стратегічних комунікацій. З вашого дозволу, власне, представляю.

ГОЛОВУЮЧА. Будь ласка, пане Дмитре.

РУДНІК Д.Л. Дякую.

Проект Закону про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з оновленням офіційного перекладу Європейської хартії регіональних або міноритарних мов розроблений Міністерством культури та стратегічних комунікацій, власне, у зв'язку з оновленням офіційного перекладу хартії, який здійснило Міністерство закордонних справ України. Так аналіз автентичних текстів хартії засвідчив, що базовий термін *regional or minority languages* був некоректно перекладений українською мовою на регіональної мови або мови меншин. Оскільки був зроблений не мовою оригіналу англійської чи французької, а з російської. Відповідно у базовому терміні автентичних текстів слово *minority* не має значення національних менших, цей термін вказує на чисельну меншість і його вжито на означення меншого числа людей, що розмовляють тією чи іншою мовою, а не на означення технічної одиниці. Тобто не йдеться про права національних менших, а йдеться саме про мову, носіями якої є та чи інша група осіб.

З огляду на це застосований підхід до ратифікації хартії не повністю відповідає ...*(Не чути)* Також варто зауважити, що Конституційний Суд, розглядаючи Закон України "Про забезпечення функціонування української мови як державної", звернув увагу на необхідність встановити зазначені питання офіційного перекладу хартії українською мовою.

Отже, власне, основні завдання та положення проекту акта.

Пропонується провести назву та положення Закону України "Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин", а також положення законів України "Про національні меншини (спільноти) України" та "Про медіа" у відповідність до оновленого офіційного перекладу хартії. Відповідно до оновленого офіційного перекладу правильна назва хартії: Європейська хартія регіональних або міноритарних мов.

Крім того, пропонується оновити перелік мов, до яких застосовується відповідний режим підтримки та особливого захисту, передбачений хартією. Цей перелік мов становлять: білоруська, болгарська, гагаузька, кримськотатарська, новогрецька, німецька, польська, румунська, словацька, угорська, чеська мова та іврит. З того переліку, який є зараз чинним, пропонується виключити російську мову як таку, яка не є zagrożеною в Україні і не потребує особливих заходів для її підтримки та розвитку, а також молдавську мову у зв'язку з визнанням румунської мови державною мовою Республіки Молдова у 2023 році.

Згідно з результатами експертизи, наявної у нас, яка була проведена Урядовим офісом в координації європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України питання, які порушені проектом закону, не регулюються зобов'язаннями України в сфері європейської інтеграції, в тому числі і міжнародно-правовими зобов'язаннями Європейського Союзу.

Якщо коротко, то в мене все. Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую.

А в Урядового офісу змінилися повноваження, ви вже не розглядаєте на предмет відповідності зобов'язання в рамках Ради Європи?

АНТОНЮК Л.В. У нас же таких повноважень і не було. Ми дуже дотично.

ГОЛОВУЮЧА. Були давно.

АНТОНЮК Л.В. Зараз більше питанням Ради Європи приділяє увагу Міністерство юстиції.

ГОЛОВУЮЧА. Чи ми має зараз на зв'язку Міністерство юстиції? Не маємо.

Тоді в мене є два питання. Одне питання полягає в наступному, і я не розумію, у нас немає чомусь представника МЗС, але, можливо, якраз Міністерство культури і стратегічних комунікацій зверталось до МЗС з цього питання. Може, ви, пане Дмитре, можете нам сказати.

Я бачу, да, Державна служба з етнополітики і свободи совісті. Пане Лоссовський, зараз ми дамо вам слово, я тільки хочу з'ясувати.

Значить, було оновлено офіційний переклад хартії. Ця хартія в якійсь момент була ратифікована Верховною Радою України. Чи для того, щоб ми далі приводили у відповідність наше законодавство, не потрібно було б насамперед подати на уточнену ратифікацію, не знаю, яка це процедура, якщо так розбиратися, до Верховною Радою якраз оцей новий офіційний переклад. Це перше питання.

І друге питання. Ви озвучили ті мови, на які, ви вважаєте, що цей законопроект має розповсюджуватися. Мені видається, що наші фахівці дуже обґрунтовано говорять про те, що доцільно було б цей перелік, виходячи з інших наших рішень, в тому числі і постанови Кабінету Міністрів, доповнити перелік такими мовами, як ідиш, караїмська, кримчацька, ромська, румейська

і урумська. І можливо у вас є роз'яснення, чому цього не було зроблено в цьому конкретному проекті закону.

Будь ласка.

РУДНІК Д.Л. Відповідаючи на ваше перше запитання, в процесі роботи над законопроектом ми надсилали його до Міністерства закордонних справ на погодження, так само на правову експертизу до Міністерства юстиції. І Міністерство закордонних справ нам погодило цей законопроект без зауважень у такому вигляді, в якому він є. Міністерство юстиції теж надало свій висновок, який не містив зауважень до процедури. Ми не отримували зауважень щодо потреби в якійсь там перератифікації договору чи чогось подібного. Це по першому запитанню.

Відповідаючи на друге запитання щодо переліку мов, ми коли розробляли цей законопроект, то звернулися до Державної служби політики та свободи совісті з проханням надати перелік мов такий, на який було би доречно поширити особливий режим захисту і підтримки хартії, і власне, цей перелік відображений у законопроекті нараді. Але Міністерство культури та стратегічних комунікацій не заперечує, не має заперечень щодо розширення його тими мовами, які були вам названі, зокрема урумською, румейською. Єдине, що потрібно зважати на, і тут колеги з ДЕСС теж важливо, щоб прокоментували, на наявність реального запиту щодо підтримки цих нот, і власне, спроможності їх підтримки, ось.

І ще додатково в контексті Ради Європи хочу окремо звернути увагу, що Микита Русланович Потураєв, як нам відомо, звернувся до Ради Європи з проханням опрацювати цей законопроект, щоби до його прийняття ми мали всі висновки і позиції, щоби все в нас було коректно.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую, пане Дмитре.

Будь ласка, пане Ігорю, з ДЕСС. Будь ласка, пане Ігор Лоссовський.

ЛОССОВСЬКИЙ І.Є. Дуже дякую, Іванна Орестівна.

З моменту нашого погодження пакету документів щодо проекту цього закону пройшло досить багато часу, близько двох років. І ми за цей час провели низку консультацій і з Європейською комісією, і з Радою Європи, і з комітетом експертів щодо цієї хартії в рамках Ради Європи. І вони всі наполегливо радять нам не робити перератифікацію цієї хартії зараз, оскільки аргументація така у них.

По-перше, не було такого прецеденту, жодна країна із 25 країн, сторін цієї конвенції, *(нерозбірливо)* нові ратифікації. Це перше. І по-друге, механізм, от наскільки ми вивчали, і по твердженню деяких членів комітету експертів щодо хартії і керівника Директорату недискримінації Халварда Горсета, цей механізм працює так, що країна, яка хоче зробити нову ратифікацію, має вийти з цієї хартії, потім знову підписати цю хартію і тоді робити нову ратифікацію. Це треба дійсно уточнити в консультаціях конкретних з ними, оскільки прецеденту такого не було, але от вони стверджують, що це працює саме так. І нам вони наполегливо радять зараз, оскільки іде процес євроінтеграції останні 2 роки дуже і дуже інтенсивно, проводять конкретні переговори уже по кластерах, причому і Єврокомісія, і Рада Європи, і конкретно оці експерти цього експертного комітету.

Крім того, оскільки виникла ідея змінити перелік цих мов, ми теж підтримуємо цю ідею, оскільки ще в вересні минулого року ми подали до уряду, і уряд схвалив проект розпорядження про перелік мов національних меншин (спільнот), яким загрожують зникнення в Україні. Ці переліки відрізняються від цього переліку, який існує сьогодні в старому Законі про ратифікацію, і в проекті нового закону вони відрізняються.

І головне, що от після детального вивчення, ми прийшли до висновку, що ми, Україна, і будь-яка інша країна не може в однаковій ступені захищати. Ну для України конкретний приклад, ми не можемо в однаковому ступені захищати угорську, румунську мови, де у нас угорських існує 98

шкіл, румунських там близько 90 шкіл, і однаково з урумською, румейською мовами, де навіть немає кодифікації, немає алфавіту і немає правопису. Тобто треба розвести список цих мов мінімум на два списки. Так в одному списку будуть такі мови як угорська, чеська, словацька, болгарська, тобто ті мови, які реально існують і є школи з цими мовами. І мови, які дійсно потребують відродження з самого початку, тобто кодифікація, створення алфавіту, правопису створення.

Тобто якщо робити перератифікацію дійсно і якщо дійсно нам підтвердять фахівці Ради Європи, що потрібно вихід України з хартії, а потім знову її підписання, то робити уже це один раз і робити так, щоб... тому що сама хартія – це як меню, знаєте, тобто якісь мови ми можемо захищати під таким пунктом, інші мови по інших пунктах. І наша ідея – розділити все ж таки мови, щоб у нас не було зобов'язань, що ми угорську мову захищаємо так, також саме як урумську, румейську.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Але просто ігнорувати ці мови, яким справді загрожує зникнення, в рамках закону, який буде визначати державну увагу до цих мов, мені здається, теж категорично неправильно. Це, можливо, означає, що потрібно серйозно на майданчику профільного комітету доопрацьовувати цей законопроект до другого читання. І я би пропонувала нашим, своїм колегам членам комітету залишити нашу рекомендацію стосовно можливого доповнення цього переліку чи, можливо, якимось в іншому форматі визначення цього переліку, але в рамках цього ж закону тих мов, яким реально на теренах України загрожує зникнення. Тому що якщо ідеться... я розумію ваші застереження, пан Дмитро говорив, чи є запит і чи є спроможності, запит – це одне, дійсно, його потрібно аналізувати, а спроможності треба створювати. Тобто якраз це є завдання країни як завдання держави, як на мене.

Тому я би пропонувала ті речі залишити, а поза тим я би пропонувала незалежно від ухваленого нами рішення звернутися вже членам комітету,

нам звернутися до Міністерства закордонних справ за роз'ясненням стосовно взагалі процедури уточнення офіційного перекладу. Тому що я абсолютно підтримую те, що цей офіційний переклад давним-давно потрібно було уточнити, насправді про це мова іде вже добрих понад десятиліття і добре, що це було зроблено на сьогодні, тому що попередній переклад, він дозволяв велику кількість маніпуляцій, в тому числі і з боку країн-членів Європейського Союзу по відношенню до України з точки зору якраз їхніх вимог до України в контексті нашої євроінтеграції, тому я думаю, що це тільки допоможе нам мати більш такі надійні і тверді аргументи в нашому діалозі двосторонньому і багатосторонньому. Але разом з тим я би хотіла з'ясувати в Міністерства закордонних справ, отримати від них таку офіційну позицію стосовно того, а як, власне кажучи, нам рухатися, щоби ніхто ніколи не міг закинути, що ми послуговуємося чимось не таким, до чого ми підписалися. Мені здається, що ось тут треба просто закріпити свою позицію, це саме для того, щоби ніхто ніколи не міг цим скористатися.

Будь ласка, пане Ігоре.

ЛОССОВСЬКИЙ І.Є. Пані Іванна, дозвольте додати. Щодо загрожених мов, то ми працюємо активно в цьому напрямку, був ухвалений урядом пів року тому перелік цих загрожених мов. Ми створили робочу групу по створенню стратегії відродження, стратегії розвитку цих загрожених мов і зараз ця робоча група активно працює, і ми маємо до вересня цього місяця чи до серпня цього місяця ми маємо підготувати цю стратегію розвитку загрожених мов в Україні.

ГОЛОВУЮЧА. Окей. Разом з тим це не заперечує того, що потрібно означити, скажімо, напрямок загальної політики в законі. ...*(Не чути)*

Колеги, є ще якісь запитання чи до пана Дмитра, чи до пана Ігоря? До Урядового офісу? Яка позиція? Пані Лесю, яка позиція Урядового офісу? А, ви кажете, що ви не розглядаєте, бо це Рада Європи. Да, правильно? Тобто ви

вважаєте, що це національне законодавство, бо це Рада Європи. Я зрозуміла. Вона у вас...

Але ми з вами, колеги, маємо повноваження якраз і дивитися на ті речі, які стосуються наших повноважень, в тому числі і в Раді Європи. Тоді я би пропонувала переходити до ухвалення рішення. Пропонують наші фахівці, що проект закону не суперечить зобов'язанням України в сфері європейської інтеграції в рамках правових механізмів Ради Європи, однак потребує доопрацювання з урахуванням наведених в них застережень.

Хто – за, колеги? Прошу голосувати.

Я підтримую.

ГАЛАЙЧУК В.С. Галайчук – за.

НАЛИВАЙЧЕНКО В.О. Наливайченко – за.

ЛЮБОТА Д.В. Любота – за.

МЕЛЬНИК П.В. Мельник – за.

ГОЛОВУЮЧА. Маємо кворум, але у мене всіх колег... Правильно я розумію, що пані Марії, пані Олени зараз немає на зв'язку? Тому одностайне рішення усіх присутніх членів комітету. Дякую, пане Дмитре. Дякую, пане Ігорю. Будемо надіятися, що далі міністерство і ДЕСС будуть активно працювати вже з профільним комітетом стосовно цього законопроекту.

Колеги, немає заперечень, якщо ми звернемося з таким листом за роз'ясненням до Міністерства закордонних справ стосовно процедури, там, оновлення офіційного перекладу, чи не потребує це якихось там додаткових ратифікацій? Ну щоб ми з вами теж мали розуміння, яка є офіційна і обґрунтована позиція, якою, напевно, нам теж в тому числі доведеться послуговуватися в наших з вами діалогах з окремими країнами-членами

Європейського Союзу. Я так розумію, що немає застережень. Ми тоді попросимо секретаріат підготувати такого листа від нас до Міністерства закордонних справ України.

Колеги, наступний пункт порядку денного: це проект Закону про внесення змін до Сімейного кодексу України щодо взаємної обізнаності наречених про притягнення до адміністративної та кримінальної відповідальності за вчинення домашнього насильства (законопроект 12240 від 25.11.2024), поданий народним депутатом Юрченком та іншими колегами. Дивовижні речі. Ще держава не розказувала, кому що робити напередодні одруження, зобов'яжемо ще якісь речі, підписувати обов'язково, напевно, там зараз шлюбні контракти будемо зобов'язувати чи ще що-небудь. Ну цікавий такий підхід.

Чи є пані Бережна з Міністерства економіки, чи вже немає? Ой, вибачте, це не до цього законопроекту мала бути пані Бережна, це до іншого. Зараз, вибачте.

Чи Мінсоц, напевно, так? Нібито по Стамбульській конвенції. Будь ласка.

СУЛІМА О.В. Доброго дня, Іванно Орестівно. Доброго дня, шановні народні депутати. Міністерством законопроект підтримується із зауваженнями. Насправді він відповідає пункту 2 статті 12 Конвенції Ради Європи по запобіганню насильству стосовно жінок і домашньому насильству, де зазначено, що держава має вживати необхідних законодавчих та інших заходів для запобігання різним формам насильства.

Водночас ми пропонуємо, якщо вже мова йде про інформування подружжя про притягнення до відповідальності за вчинення домашнього насильства, інформувати також і про проходження програми для кривдників, ну це важливо і це буде відповідати статті 37 Директиви Європейського парламенту та Ради Європи 1385 2024 року, яка так само говорить про те, що

держави мають вживати заходів для мінімізації ризику вчинення насильства щодо жінок чи повторного вчинення злочину.

ГОЛОВУЮЧА. Пані Оксано, я перепрошую, а як міністерство бачить взагалі застосування цієї норми? А яка відповідальність за неповідомлення одного з там потенційного подружжя стосовно цього? Мені здається, що ось наші експерти дуже правильно вказують на те, що це абсолютно якась декларативна історія цього законопроекту і вона ніяким чином не буде сприяти тому, щоб... Тобто вона не пропонує жодного механізму захисту від домашнього насильства, а робить, заявляє про якісь там додаткові зобов'язання наречених і ніяким чином не сприятиме тому, що ми зменшимо там випадки домашнього насильства, запровадивши цей декларативний принцип?

СУЛІМА О.В. Ну, насправді, в цій частині, дійсно, ви праві, це більше схоже на декларативний принцип. Тому що подальшого алгоритму, як притягати, хто буде притягати до відповідальності і взагалі яка відповідальність за неповідомлення і неінформування, на зразок того, що як сьогодні є, наприклад, по стану здоров'я, що шлюб вважається там не укладеним чи розірваним, на жаль, цього немає. В цій частині так само, напевно, треба було би доопрацювати чи переглянути цей законопроект.

ГОЛОВУЮЧА. Ну от знову ж таки наші фахівці говорять про те, що цей законопроект він не забезпечує там виконання взятих зобов'язань, зокрема і за Стамбульською конвенцією, тому що не створює жодного там додаткового ефективного захисного механізму державою. І мені видається, що все-таки підхід наших фахівців про те, що це такий декларативний законопроект, дуже гарно все, але без толку. І аналіз приводить до того, що це насправді ніяким чином не забезпечує виконання наших зобов'язань в рамках там Стамбульської конвенції, мені видається, що, знаєте,

деклараціями ми далі там не захистимо наших громадян. А ми з вами точно розуміємо, що дедалі більше з огляду якраз і на травму, і посттравматичний симптом, і з огляду на емоційне виснаження суспільства і так далі ми дедалі більше будемо мати випадки домашнього насильства. Але, напевно, захищати їх, громадян, від цих випадків, як жінок, так і чоловіків, нам потрібно більш дієвими методами, ніж ось такими, як пропонується. Ну, як на мене.

Урядовий офіс, будь ласка.

АНТОНЮК Л.В. Дякую, Іванно Орестівно.

В Урядового офісу аналогічні застереження висловлені у висновку, ми теж вважаємо, що в цілому не суперечить. Але є застереження щодо рамковості і щодо тих норм, які, умовно, потім можна буде не виконати, не забезпечити належний захист цих людей, хоча в законі це буде продекларовано.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую, пані Лесю.

Чи є, колеги члени комітету, якісь запитання, коментарі? Якщо нема, я пропоную все-таки переходити до ухвалення того проекту висновку, який запропонували наші експерти, що проект закону не забезпечує виконання відповідних зобов'язань за Стамбульською конвенцією та досягнення мети запобігання домашньому насильству.

Якщо немає інших пропозицій, колеги, то тоді ставлю цей проект висновку на голосування. Хто – за?

Климбуш-Цинцадзе – підтримую.

НАЛИВАЙЧЕНКО В.О. Наливайченко – за.

ГАЛАЙЧУК В.С. Галайчук – за.

ЛЮБОТА Д.В. Любота – за.

ВІНТОНЯК О.В. Вінтоняк – за.

ГОЛОВУЮЧА. Знову маємо кворум. Але знову тепер не маємо двох членів комітету – Марії і...

ГАЛАЙЧУК В.С. Пані голово, перепрошую, але Марія написала в чат комітету, просила захищати – за.

ГОЛОВУЮЧА. Вибачте, я не встигаю за всім слідкувати. Дякую дуже, пане Вадиме.

Тоді 6 – за. Всі присутні. Одноставно. Дякую.

Колеги, наступний проект закону – це проект Закону України про внесення змін до статті 42 Кодексу законів про працю України щодо переважного права на залишення на роботі при вивільненні працівників у зв'язку з із змінами в організації виробництва і праці, працівників, у разі якщо другий з подружжя є мобілізованим, поданий народним депутатом Лукашевим (реєстраційний номер 13208 від 22 квітня 2025 року).

Я так розумію, що у нас немає автора, і не розумію, хто у нас на даний момент є з Міністерства економіки. Була заявлена заступниця міністра пані Тетяна Бережна, але не знаю, чи вона є, чи хтось інший. Всі втомилися, я так розумію, правильно. Тобто вже нікого нема з міністерства.

Пані Лесю, Урядовий офіс.

АНТОНЮК Л.В. Чутно мене, да?

ГОЛОВУЮЧА. Так. Не видно вже, але чути.

АНТОНЮК Л.В. Вибачте, це щось я.

ГОЛОВУЮЧА. Тепер і видно, і чути.

АНТОНЮК Л.В. Дякую.

За експертизою Урядового офісу, законопроект не суперечить нашим зобов'язанням.

ГОЛОВУЮЧА. Мені видається, що трошки повніший все-таки висновок, проект висновку, який пропонується нашими фахівцями. Тому що вони відзначають необхідність за умови ухвалення цього законопроекту уникнути будь-якої дискримінації, тому що йдеться тільки про ті родини, в яких другий з подружжя проходить військову службу за призовом під час мобілізації, а в нас з вами є різні види того, а як можна проходити військову службу. Вона може бути там за призовом осіб офіцерського складу, за призовом осіб із числа резервістів в особливий період, а не тільки за призовом під час мобілізації в особливий період. Тому тут важливо, щоби не було ніяких дискримінаційних історій по відношенню до інших захисників і захисниць і їхніх родин. Я думаю, що, за умови там ухвалення його в першому читанні, це ті речі, які точно потрібно буде враховувати до другого читання.

Колеги, немає застережень, якщо ми, власне кажучи, враховуючи експертизу наших фахівців, ухвалимо наступний проект рішення, що проект закону не суперечить міжнародно-правовим зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції та праву Європейського Союзу, водночас потребує доопрацювання в частині застосування недискримінаційного підходу до посилення захисту прав працівників і дотримання принципу правової визначеності.

Якщо немає застережень, можу ставити це тоді на голосування, так?

Хто за такий проект висновку, будь ласка, колеги, прошу висловлюватись.

Климбуш-Цинцадзе підтримує.

ГАЛАЙЧУК В.С. Галайчук – за.

НАЛИВАЙЧЕНКО В.О. Наливайченко – за.

МЕЛЬНИК П.В. Мельник – за.

ЛЮБОТА Д.В. Любота – за.

ВІНТОНЯК О.В. Вінтоняк – за.

ГОЛОВУЮЧА. Пане Вадиме, ви у нас там слідкуєте за пані Марією.

ГАЛАЙЧУК В.С. Пані Марія написала в чаті зарахувати її голос – за.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую, колеги. Тоді рішення одностайне.

Колеги, наступний пункт порядку денного: проект Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо здійснення державного контролю (нагляду) у сфері житлово-комунального господарства (13139-1 від 10 квітня 25-го року), поданий народним депутатом Кучеренком.

Я мала застереження якраз, чому ми не розглядали ще основний законопроект, думаю, що секретаріат підготує на наступне засідання. Але я прошу, бачу, що у нас є член НКРЕКП Формагей Олександр. Будь ласка, позиція НКРЕКП, а потім Урядового офісу, тому що у нас тут трошки якось так різняться наші підходи до цього законопроекту.

Будь ласка.

ФОРМАГЕЙ О.Л. Колеги, добрий день. Дякую головуючій за надане слово. Позиція Регулятора складається в тому, що ми запропонований

законопроект не підтримуємо і написали заперечення. Заперечення полягають в тому, що прийняття такого законопроекту створить дублювання певних функцій в галузі контролю і нагляду. Відповідним законопроектом передбачено створення відповідної житлово-комунальної інспекції, яка буде в тому числі здійснювати контроль і нагляд за сферою теплопостачання.

В той же час такий контроль і нагляд за сферою теплопостачання здійснює Регулятор, це ліцензований вид діяльності, неліцензованою діяльністю у нас є житлово-комунальні послуги. Тому наші пропозиції були в тому, щоб виключити це дублювання, залишити, як це передбачено чинним законодавством і Законом про НКРЕКП, і Законом "Про житлово-комунальні послуги", ці повноваження за Регулятором. А стосовно повноважень житлово-комунальної інспекції, ми пропонували перенести її повноваження в окремий документ, який буде затверджувати Кабінет Міністрів, який буде стосуватися виключно сфери нагляду і контролю у сфері житлово-комунального, що не є ліцензованими.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую, пане Олександрє.

Насправді наші фахівці якраз теж вказують на дублювання. Більше того, вони говорять про суперечність принципу правової визначеності і дублювання повноважень у системі державного нагляду, що не відповідає Європейській хартії місцевого самоврядування. Тобто тут теж ніби виходить це, я так розумію, за повноваження того, на що дивиться Урядовий офіс, бо це знову ж таки Рада Європи. Але це те, на що звертаємо увагу ми. І тут потрібно, дійсно, уникнути дублювання і прогалин у системі нагляду і невизначеності щодо того, який орган все-таки відповідає за здійснення будь-якого конкретного нагляду.

Тому, колеги, може, у вас є запитання перед тим, як я надам слово пані Лесі?

Якщо немає, будь ласка, пані Лесю. У нас тут є розбіжність у підходах наших фахівців і Урядового офісу. Будь ласка.

АНТОНЮК Л.В. Дякую, Іванно Орестівно.

З вашого дозволу, все-таки теж підкоригую трішки попередню тезу Урядового офісу, і погоджуся з вами і з профільним органом про те, що законопроект потребує доопрацювання з метою приведення його у відповідність до принципу правової визначеності і уникнення дублювання в системі державного нагляду. Тобто Урядовий офіс, умовно, підтримує позицію комітету і...

ГОЛОВУЮЧА. Дякую.

Колеги, тоді давайте спробуємо, може, підкоригувати підсумкову частину нашого проекту висновку.

Можливо, давайте так: що з точки зору, там, зобов'язань України у сфері європейської інтеграції законопроект потребує доопрацювання з метою уникнення там правової невизначеності та (думаю, як це б правильно сформулювати) та уникнення дублювання і прогалин у сфері державного нагляду. А поза тим, я би через кому додала, що проект Закону не відповідає зобов'язанням України в рамках Ради Європи. Тобто тут з точки зору європейської інтеграції одна історія, а Ради Європи – там трошки все складніше.

Чи є готовність, колеги таким чином це... Бо у нас була пропозиція просто: проект закону не відповідає зобов'язанням України в рамках Ради Європи. А я би ніби там тут про доопрацювання, а тут про невідповідність пропонувала.

ГАЛАЙЧУК В.С. Я думаю, що така редакція буде відповідати суті, так би мовити, цього нашого аналізу і відповідно невідповідності законопроекту і необхідності виправити за бажанням.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую, колеги.

Тоді я те, що озвучено, такий проект висновку ставлю на голосування.
Хто – за? Прошу висловлюватися.

Я підтримую.

ГАЛАЙЧУК В.С. Галайчук - за.

ЛЮБОТА Д.В. Любота – за.

МЕЛЬНИК П.В. Мельник – за.

ВІНТОНЯК О.В. Вінтоняк – за.

НАЛИВАЙЧЕНКО В.О. Наливайченко – за.

ГОЛОВУЮЧА. 6 – за.

ГАЛАЙЧУК В.С. І Мезенцева – за.

ГОЛОВУЮЧА. Пане Вадиме, да, ви сьогодні за двох працюєте на засіданні комітету. Дякую.

Рішення одностайне. Дякую, колеги.

Так, наступний пункт порядку денного: проект Закону "Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту від шахрайських дій, пов'язаних з привласненням фінансового номера" (13176 реєстраційний номер від 15 квітня 25-го року), поданий народним депутатом Магєрою. У мене немає зазначених представників центральних органів виконавчої влади чи міністерств, які би хотіли взяти слово за цим законопроектом. Тому я звертаюся до Урядового офісу стосовно вашої оцінки, вашого аналізу.

АНТОНЮК Л.В. Дякую. Хочу зазначити, що за результатами експертизи Урядового офісу проект Закону не суперечить Угоді про асоціацію та іншим міжнародним зобов'язанням України з урахуванням застережень щодо ідентифікаційних даних, які підлягають верифікації під час здійснення належної перевірки клієнта, який зараз вже є в чинному законі.

ГОЛОВУЮЧА. У вас тут є якась низка застережень, правильно я розумію, чи як?

АНТОНЮК Л.В. Да, низка застережень у тому числі стосуються відповідності положень законопроекту чинному закону, які регулюють це питання. Тобто ми зазначаємо, що проект закону...

ГОЛОВУЮЧА. І персональних даних в тому числі, тут бачу.

Власне, аналогічні застереження є і в наших фахівців. Тому я пропонувала би, колеги, якщо немає там якихось коментарів чи додаткових запитань, переходити до проекту висновку, що проект Закону не суперечить міжнародно-правовим зобов'язанням України в сфері євроінтеграції права Європейського Союзу, але потребує доопрацювання з урахуванням висловлених зауважень.

Хто – за, колеги? Прошу висловлюватися.

Климбуш-Цинцадзе – за.

ГАЛАЙЧУК В.С. Галайчук – за.

НАЛИВАЙЧЕНКО В.О. Наливайченко – за.

ЛЮБОТА Д.В. Любота – за.

МЕЛЬНИК П.В. Мельник – за.

ГАЛАЙЧУК В.С. Мезенцева просить зарахувати її голос – за.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую.

Не бачу, чи є зараз на зв'язку пані Олена, чи знову зникла. Не бачу на зв'язку.

ГАЛАЙЧУК В.С. Четверо. Перепрошую, пані голово, в чаті від Олени теж є повідомлення, зв'язок пропав і просить зарахувати її голос – за.

ГОЛОВУЮЧА. Так, по фінномеру я – за, бачу. Бачу, так.

Дякую, колеги. Тоді одностайне рішення, так.

Наступний проект закону. Це проект Закону України про внесення змін до розділу XIX "Прикінцеві та перехідні положення" Закону України "Про електронні комунікації" щодо відновлення надання адміністративних послуг з продовження строку дії ліцензій на користування радіочастотним спектром та дозволів на користування ресурсами нумерації (13196 від 18 квітня 2025 року), поданий народним депутатом Федієнком.

Знову ж таки не бачу нікого заявленого з міністерств. Можливо, в когось. Бачу, що навіть Мінцифри не цікавиться такими законопроектами, щось не бачу.

ТРОЩЕНКО В.Ю. Іванна Орестівна, є представник Національної комісії. Я Трощенко...

ГОЛОВУЮЧА. Будь ласка, бо в мене не було зазначено, що ви хотіли би взяти слово. Будь ласка, будь ласка, прошу, пані Вікторія.

ТРОЩЕНКО В.Ю. Шановна Іванна Орестівна, шановні народні депутати, шановні колеги! Даний законопроект спрямований на відновлення

надання Національній комісії електронних комунікацій адміністративних послуг з продовження строку дії ліцензій на користування радіочастотним спектром та дозволів на користування ресурсами нумерації. Законопроектом скасовується норма "Прикінцевих положень" Закону України "Про електронні комунікації", яка була запроваджена в серпні 2022 року щодо автоматичного та безоплатного продовження вказаних ліцензій та дозволів.

Така норма була викликана відсутністю підзаконних НПА, необхідних для забезпечення реалізації Закону "Про електронні комунікації", що набрав чинності тільки на початку січня 2022 року. Зокрема, на той час були відсутні певні постанови Кабінету Міністрів України про затвердження плану розподілу і користування радіочастотним спектром України, а також про розміри плати за видачу переоформлення, продовження строку дії ліцензії на користування радіочастотним спектром.

Наразі відповідні підзаконні акти розроблено і вони вступили у свою чинність. Прийняття такого законопроекту забезпечить виконання законів України "Про електронні комунікації", "Про адміністративні послуги" та бюджетного законодавства. Він створить умови для відновлення надходжень до державного бюджету близько 200 мільйонів гривень вже до кінця 25-го року та відповідних коштів у наступні роки.

Відповідним рішенням Комісії електронних комунікацій як колегіального органу від 30.04.2025 року було прийнято рішення і висловлено позицію про підтримку цього законопроекту. Шановні депутати, також прошу розглянути позитивно.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую.

У нас у наших фахівців, мені здається, є, окрім зауважень, які стосуються відповідності Директиви 2018/1972, є також і зауваження стосовно терміну введення в дію цього законопроекту, бо він там передбачається термін введення в дію там з 1 січня, якщо не помиляюсь, 26-

го року, а подання на продовження ліцензії до, не пам'ятаю зараз, 1 вересня чи 1 серпня 25-го року. Але в той час, як наші фахівці звертають увагу на те, що, напевно, треба виходити не з конкретних дат календарних, а з часу введення в дію, тобто ухвалення цього закону. І від того вже відраховувати якийсь період часу, тому що інакше це може спричинити певні проблеми. Мені здається, що це ті речі, на які треба буде звернути увагу при доопрацюванні до другого читання.

Але одночасно фахівці також вказують на те, що є певні невідповідності з Директивою 2018/1972 стосовно необхідності проведення консультацій із зацікавленими сторонами відповідно до статті 23 директиви, які не передбачені цим законопроект. Йдеться про автоматичне продовження, вірніше, йдеться про те, що немає передбачених консультацій під час перегляду актуальності строку дії автоматично продовжених ліцензій, дозволів. І мені видається, що це якраз ті речі про те, над чим треба було б попрацювати далі. І також це вже там питання, напевно, практичної тяж реалізації. Це питання того, реалій врахування, реальних можливостей користувачів ліцензій і дозволів здійснювати відповідну діяльність в період дії воєнного стану на територіях, в яких ведуться бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією. Тобто це теж, напевно, потребує окремого обговорення. Це вже не зовсім стосується там директив, але це важливо опрацювати.

Будь ласка, я бачу, пан Євген Бакіров з НКЕК. Як правильно вимовляється це скорочення?

БАКІРОВ Є.О. Так, НКЕК вимовляється.

ГОЛОВУЮЧА. НКЕК.

БАКІРОВ Є.О. Іванна Орестівна, дозвольте прокоментувати ті речі, які ви озвучили. Законопроект набирає чинності насправді не з 1 січня цього...

наступного року, а з дня набрання, з дня опублікування. Ми проговорювали ці речі з ринком і якраз прописали...

ГОЛОВУЮЧА. Вибачте, це напевно, я зараз...

БАКІРОВ Є.О. Ми прописали ті речі, що ми маємо встигнути: а) опублікувати, довести. У нас насправді не так багато таких ліцензіатів, у яких автоматично продовження відбулося. Тому що ми всім переоформили ліцензії відповідно до Закону "Про електронні комунікації" в цьому році, вони всі знають і вони всі знають кому треба продовжувати ці ліцензії. Просто у нас на сьогодні склалася практика, що саме за продовження ліцензій немає сплати в бюджет. І насправді ліцензіатів не так багато їх, там 10 по ресурсу, користування ресурсу радіочастотного і по ресурсу нумерації, їх близько 50 суб'єктів господарювання. Ми всі їх знаємо, ми всі працюємо з ринком.

Єдине, що якраз і ми прописали в законопроекті такі речі, щоб за чотири місяці ми встигнули: а) вони звернулися, ми розглянули і місяць їм на сплату коштів. Тобто процедурно ми встигаємо юридично пройти всі ці речі. Один коментар.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Але стосовно консультацій, які там у відповідності до директиви, я думаю, що тут треба буде ще попрацювати, тому що...

ТРОЩЕНКО В.Ю. Дивіться, Закон України "Про електронні комунікації" вже був прийнятий як відповідний до Директиви 1972 від 2018 року. І всі-всі процеси, які стосуються...

ГОЛОВУЮЧА. Так а в цьому якраз не застосовується те, що передбачено тим законом.

ТРОЩЕНКО В.Ю. Справа в тому, що тільки під час видачі ліцензії про консультації, а це продовження. Тобто суб'єкт господарювання вже має ліцензію, йому просто з початку війни продовжували це безкоштовно, але тепер ми повертаємо сплату за цю адміністративну послугу. Просто весь цей час з 22-го року ці суб'єкти продовжували свої ліцензії і не сплачували, як то було до серпня 2022 року.

ГОЛОВУЮЧА. Дивіться, відповідно до частини дев'ятої статті 51 Закону України "Про електронні комунікації" передбачається, що рішення щодо продовження дії ліцензії на користування радіочастотним спектром приймається з проведенням консультацій відповідно до цього закону. Тоді тут чого нема? Мені здається...

ТРОЩЕНКО В.Ю. Що колізія в пунктах?

ГОЛОВУЮЧА. Да, тому мені здається, що тут є якраз над чим попрацювати.

Будь ласка, пане Олександр. Може, пан Олександр допоможе розібратись.

ІЛЬКОВ О.М. Дивіться, ми ж аналізували цей законопроект, у нас немає ніяких зауважень, і ми насправді теж не вбачаємо невідповідності відповідному положенню директиви, оскільки у даному випадку, тобто директива передбачає необхідність проведення цих обов'язкових консультацій в тому випадку, якщо це може призвести до позбавлення чи втрати ліцензії. У даному випадку мова йде про те, що відповідним суб'єктам було вже автоматично продовжено дію цієї ліцензії, яка, в принципі, мала закінчитися.

Більше того, той механізм, який передбачений законопроектом, він по суті передбачає знову ж таки його автоматичне продовження, і Регулятор не має права відмовити цьому за єдиної умови, якщо суб'єктом буде подано відповідну ліцензію. Тому ми, дійсно, підтримуємо тут позицію Регулятора про те, що це не передбачає необхідності проведення якихось додаткових консультацій. Тобто насправді...

ГОЛОВУЮЧА. Тобто в результаті оцих всіх дій не може бути втрати ліцензії, не може відбутися ні втрата ліцензії, ні позбавлення ліцензії?

ІЛЬКОВ О.М. Ні, вона ж була вже автоматично продовжена.

ГОЛОВУЮЧА. Та я розумію, але ми говоримо про...

ІЛЬКОВ О.М. І термін її дії мав закінчитися... Ні, дивіться, але оце автоматичне продовження, воно ж відбувалося вже за рамками тих процедур, які, наприклад, передбачені тією ж самою директивою.

ГОЛОВУЮЧА. Зрозуміло.

ІЛЬКОВ О.М. Відповідно на сьогодні, я так розумію, що головна мета цього законопроекту, по-перше, встановити чіткий термін, до якого вони знову ж таки автоматично продовжать. Це умовою цього є подання необхідних заяв відповідними суб'єктами, і ввести плату за таке продовження. Ось і все. Тобто це не... Тобто ми розуміємо і тлумачимо статтю 9 як санкційну статтю. І саме в цьому режимі мають проводитися консультації Регулятора з відповідними суб'єктами для того, щоб зрозуміти, встановити, чи мало місце там порушення і так далі. А в даному випадку це ж просто регуляторна процедура. Ну, до чого можуть, мають привести ці консультації, зрештою? Про що? Немає предмету для консультацій.

ГОЛОВУЮЧА. Можна я тоді запитаю? А потім знову, напевно, через якийсь час ці ліцензії... ну, вийде термін їхнього користування. Правильно я розумію? Колись, в перспективі. Правильно? І вони знову будуть автоматично продовжуватися?

БАКІРОВ Є.О. Не автоматично, а...

ГОЛОВУЮЧА. То поясніть.

БАКІРОВ Є.О. За два роки до закінчення строку ліцензії. От наприклад, компанія, умовно, оператор мобільного зв'язку має ліцензію на 4G, використання радіочастотного спектру. Термін закінчення цієї ліцензії, наприклад, 2030 рік. За два роки до закінчення цього терміну починають проводитись консультації, і йде процедура, можливо, зміни умов ліцензії, територія покриття, якість треба іншу. Тобто йде дискусія з Регулятором. І за ці два роки проводяться консультації і якраз приймається рішення про продовження, і за продовження мають сплатитись кошти. Але зараз ситуація інша.

ГОЛОВУЮЧА. Окей. Ні-ні, я розумію, що ми це... я розумію, яка ситуація інша. Я розумію, що якраз ми хочемо повернутися до нормальності і не мати тих винятків, які ми зробили на час дії правового режиму воєнного стану. Я все це розумію.

Тільки в мене питання, значить ви говорите, що тоді будуть проводитися, заздалегідь будуть проводитися ці консультації. Ці консультації відповідно до цього законопроекту не передбачені. Правильно я розумію чи ні? Я, можливо, неправильно.

БАКІРОВ Є.О. ...законопроектом про автоматичне продовження. От зараз не проводяться консультації жодні. Одна вимога: Регулятор не може, вірніше, суб'єкт має вчасно звернутись, в даному випадку до 31 серпня цього року звернутись до Регулятора за продовження ліцензії. Регулятор не має права відмовити – одна вимога, і вчасно сплатити кошти. Все.

Тобто у нас є... *(Не чути)* мобільного зв'язку, які...

ГОЛОВУЮЧА. Тобто ми не повертаємося до повної нормальності в цьому законопроекті. Правильно я розумію? Тобто ми все одно залишаємо якісь винятки, які стосуються правового режиму воєнного стану, правильно?

БАКІРОВ Є.О. Ні. Не залишаємося. Ми переходимо...

ГОЛОВУЮЧА. А як тоді про консультації? Хорошо. Тоді, добре, а тоді наступні речі...

ТРОЩЕНКО В.Ю. В наступний раз.

ГОЛОВУЮЧА. Де це написано?

БАКІРОВ Є.О. Наступний раз – це робоча стаття, звичайно, про продовження ліцензій, яку ми зараз не рухаємо. Ми убираємо лише...

ГОЛОВУЮЧА. Ми її не чіпаємо.

БАКІРОВ Є.О. Ми не чіпаємо, да. Ми рухаємо тільки...

ГОЛОВУЮЧА. Я зрозуміла. Понятно, все. Я зрозуміла. Окей.

БАКІРОВ Є.О. ...прикінцеві положення, ті, які були введені в серпні 22-го.

ГОЛОВУЮЧА. Я зрозуміла. Я зрозуміла. Дякую, колеги.

Я думаю, що це там важливе уточнення. І, власне кажучи, я би тоді корегувала наш проект висновку, враховуючи цю всю дискусію, і виходила на ті позиції, які пропонує якраз Урядовий офіс і колеги з Регулятора. І пропоную тоді видозмінити з урахуванням цієї дискусії нашу аргументаційну частину, це проситиму колег із секретаріату, і власне тоді ухвалити такий проект рішення, що законопроект не суперечить Угоді про асоціацію та міжнародно-правовим зобов'язанням України в сфері європейської інтеграції.

Хто – за? Прошу, колеги, голосувати.

Я підтримую.

ГАЛАЙЧУК В.С. Галайчук – за.

НАЛИВАЙЧЕНКО В.О. Наливайченко – за.

ЛЮБОТА Д.В. Любота – за.

МЕЛЬНИК П.В. Мельник – за.

ГОЛОВУЮЧА. Я думаю, що ми тут маємо 5 присутніх – за. Одностайне рішення. Дякую, колеги.

Наступний пункт порядку денного – це проект 15-й. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо приведення регулювання в сфері ветеринарної медицини та у сфері благополуччя тварин у відповідність до актів права Європейського Союзу (12285-д; від 02.05.2025), поданий народним депутатом Гайду та іншими колегами.

Насправді цей законопроект був ухвалений в першому читанні, ми мали дискусію вже минулого пленарного тижня, ми мали дискусію з колегами з профільного комітету, і вони очікують нашого проекту висновку. Я дякую секретаріату, що підготували, хоча для нас це є, скажімо так, викликом, ця сфера. Я би хотіла почути, я не знаю чи Мінагро в нас є хтось зараз? Нема?

ШПАК Ю.І. Від Міністерства охорони здоров'я є.

ГОЛОВУЮЧА. Будь ласка, будь ласка.

ШПАК Ю.І. Невеличкий коментар. Доброго дня, шановні депутати і учасники засідання. Юрій Шпак, начальник відділу з питань євроінтеграції.

У нас від Міністерства охорони здоров'я був проаналізований цей законопроект і є технічне зауваження. Так, частиною четвертою статті 78 цього проекту пропонується, щоб перелік протимікробних засобів, які не можуть застосовуватися у випадках, затверджених відповідно до частини третьої цієї статті або які повинні використовуватися у таких випадках лише за певних умов, затверджує центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, тобто МОЗ. Але разом з цим відповідно до пункту 5 частини третьої статті 61 Закону України "Про ветеринарну медицину" Державна фармакологічна комісія ветеринарної медицини рекомендує, а Головний державний ветеринарний інспектор України – голова департаменту затверджує перелік ветеринарних препаратів, що відпускаються за рецептом, та правила видачі рецептів. А сам...

ГОЛОВУЮЧА. Пане Юрію, я вас перебив. Я думаю, що це слушне зауваження, воно не стосується повноважень нашого комітету, я думаю, що 100 відсотків, тобто це питання якраз до...

ШПАК Ю.І. Технічне.

ГОЛОВУЮЧА. Воно і змістовне так само, тільки воно не стосується наших євроінтеграційних зобов'язань, тому ми не можемо ухвалювати рішення стосовно таких речей. Але я думаю, що важливо було би, щоб МОЗ надіслав це до профільного аграрного комітету і щоб аграрний комітет врахував це як ваше зауваження, яке потрібно доопрацювати до другого читання.

ШПАК Ю.І. Ми надіслали в Кабмін наші зауваження.

ГОЛОВУЮЧА. Я би рекомендувала вам це зробити напряму аграрному комітету. Це буде доречно.

ШПАК Ю.І. Верховної Ради? Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Так-так. Це їхнє профільне питання. Вони будуть готувати його до другого читання і тут важливо, щоб була позиція МОЗу, якщо є ось такі речі стосовно відповідальності і стосовно того, що і як має відбуватися до конкретної процедури.

ШПАК Ю.І. Добре. Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую.

Колеги, чи є якісь інші коментарі стосовно цього законопроекту?

Тоді я буду просити Урядовий офіс.

ІЛЬКОВ О.М. У нас немає зауважень до цього законопроекту. Він спрямований на виконання наших євроінтеграційних зобов'язань і на

приведення законодавства у сфері регулювання ветеринарних лікарських засобів у відповідність до acquis ЄС, тому ми підтримуємо його.

ГОЛОВУЮЧА. Мені потрібна допомога секретаріату. Чи цей законопроект вже визначений спрямованим на адаптацію законодавства України, чи ми його маємо визначити таким?

_____. Доброго дня. Ми його маємо визначити. Він ще не був визначений.

ГОЛОВУЮЧА. Він не був визначений? Тобто і те, що ми почули щойно від Урядового офісу, це якраз підтримка цієї історії, бо це якраз законопроект депутатський, і тут, напевно, було б якраз слово за нашим комітетом.

Бачу, пане Тарасе, що ви до нас долучилися. Тарас Висоцький, Мінагро. У вас там, як це назвати, землетрус. Надіюся, що ні.

Будь ласка, пане Тарасе.

ВИСОЦЬКИЙ Т.М. Добрий день, Іванно Орестівно, шановні народні депутати! З вашого дозволу, декілька коментарів. Ми як уряд подавали законопроект 12285, він там розглядався і був визначений як євроінтеграційний, і проходив. Але дійсно з урахуванням того, що основний блок – це благополуччя тварин, він не був врахований в урядовій редакції, а ми розуміємо з точки зору наших зобов'язань, в тому числі торгівлі вільної, це постійно іде як такий наріжний камінь – благополуччя тварин з точки зору того, щоб такий мати максимальний доступ, який зараз якраз в процесі обговорення.

Тому ми підтримуємо як Мінагрополітики перший – 12285-д з урахуванням того, що там є цей важливий блок по благополуччю тварин, і відповідно звертаємося з проханням до вас – також розглянути можливість

його визначення як євроінтеграційний, це, умовно скажемо, більш удосконалена версія тої ініціативи, яку подав минулого року уряд.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую, пане Тарасе.

Власне, у наших фахівців теж немає застережень, зауважень до цього законопроекту, хоча ми з колегами подали кілька поправок якраз євроінтеграційного характеру, які якраз стосуються ставлення до тварин і термінологічного визначення того, як відбувається забій і так далі. Я думаю, що ми продовжимо цю дискусію вже на профільному комітеті.

Колеги, є тоді пропозиція зробити дві речі, ухвалити два рішення або навіть в одному рішенні, його так визначити, що проект закону не суперечить міжнародно-правовим зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції та прав Європейського Союзу, а також комітет визначив законопроект таким, що спрямований на адаптацію законодавства України до положень права Європейського Союзу *acquis* ЄС в частині виконань міжнародно-правових зобов'язань у сфері європейської інтеграції. Немає заперечень, колеги? Якщо немає заперечень, прошу тоді висловлюватися.

Хто за два такі оптичні рішення, два в одному?

Я підтримую, Климпуш-Цинцадзе.

МЕЗЕНЦЕВА-ФЕДОРЕНКО М.С. Мезенцева-Федоренко – за.

ГАЛАЙЧУК В.С. Галайчук – за.

НАЛИВАЙЧЕНКО В.О. Наливайченко – за.

ЛЮБОТА Д.В. Любота – за.

МЕЛЬНИК П.В. Мельник – за.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую, колеги.

Немає пані Олени, наскільки я зрозуміла, на зв'язку. Але рішення одностайно ухвалено присутніми членами комітету.

Дякую. Дякую, пане Тарасе, що ви теж знайшли можливість підключитися.

ВИСОЦЬКИЙ Т.М. Дякую вам.

ГОЛОВУЮЧА. Колеги, наступний проект закону, це вже до другого читання, євроінтеграційний законопроект про внесення змін до Закону України "Про туризм" та деяких інших законодавчих актів щодо основних засад розвитку туризму (4162 від 29 вересня 20-го року ще), народний депутат Нальотов та інші.

Я так розумію, що немає у нас тут... чомусь у мене зазначено пані Альона Шкрум. У нас є Державне агентство розвитку туризму на зв'язку?

_____. Добрий день, колеги. Буквально одну хвилинку і пані Альона підключиться, якщо є така можливість.

ГОЛОВУЮЧА. Добре. А Державне агентство розвитку туризму?

КАСЯН Ю.В. Так. Вітаю, колеги. На зв'язку.

ГОЛОВУЮЧА. Пані Юлія, скажіть, будь ласка, я з усією повагою, я просто хочу з'ясувати: ваше керівництво, воно зайняте, да?

КАСЯН Ю.В. Не те що зайняте, воно працює.

ГОЛОВУЮЧА. Ясно, воно працює, а ми тут байдики б'ємо. Добре. Дозвольте я спочатку запрошу пані першу заступницю міністра висловитися. І прошу звернути увагу вашого керівництва, що такий профільний законопроект мав би все-таки бути відстоюваний чи його норми керівництвом вашої агенції, не так багато, знаєте, я думаю, що агенція по туризму не дуже перевантажена на сьогодні.

Альона, будь ласка, вам слово.

ШКРУМ А.І. Перепрошую, що немає пані Наталії. Зараз дізнаємося, чи може вона все-таки до нас приєднатися, новопризначена голова агентства туризму. Тому що точно знаю, що вона хотіла би бути на цьому комітеті.

Що я можу вам сказати, друзі, це болюче для мене питання, особисто скажу вам чесно. Тому що це один із законопроектів, який я підписала вперше, коли була депутатом п'ять з половиною чи там вже шість років назад, і я не можу повірити, що він до сих пір не прийнятий. Тобто ми його відпрацювали до першого читання, разом всі проголосували, і далі стався COVID, він був не на часі начебто, далі сталася війна, він не на часі начебто. Хоча це абсолютно неправильна постановка питання. Я особисто готова там відстоювати це в тому числі і в публічному просторі, наскільки він на часі. Тому що він про можливості, він про економіку, він про підняття економіки по тим територіям, де немає промисловості, де немає індустріального розвитку.

У нас зараз наше міністерство, оскільки займається відновленням, розділяє країну там на три частини регіонально, по регіональному розвитку, і ми розуміємо, яку ми велику втратили можливість. Є території, в яких, умовно, нема промислового потенціалу, нема там індустрій, люди звідти їдуть, виїжджають звідти за кордон, виїжджають в інші регіони, там немає робочих місць. І по факту ми не єдині в світі, да, у нас війна, да, у нас це стало набагато гірше, але ми не єдині в світі, в яких такі території є. І ці території має розвивати так званий неіндустріальний розвиток, якраз туризм,

культура і ті можливості, які там створює і туризм, і культура там, і музеї, і аквапарки, і все що завгодно. І ми зараз прийшли нарешті до цього, почали в міністерстві це серйозно напрацьовувати.

Є також напрацювання комітету економіки з цього приводу, розвиток так званих неіндустріальних територій там, де немає індустрії і немає достатньої кількості промисловості. І такі території – це Центральна Україна, і не лише Центральна Україна. Тому цей законопроект дуже на часі, я готова це прямо пояснювати. Ми не зможемо навіть, якщо завтра буде cease-fire, зупинка вогню, завершення війни, дай бог, відкриття кордонів, відкриття аеропортів, ми не зможемо розвивати галузь, у якої зараз, у туристичної галузі, немає актуальної статистики до сих пір і ми її не спромоглися створити за всі часи, скільки працювала ця галузь і скільки була незалежність України. Немає чітких правил, немає єдиного обліку, немає прозорих умов для бізнесу, туристичного інструменту для громад, особливо розвитку, як я сказала, в тих громадах, де туризм це має бути основою, мабуть, їх економіки і туристичний потенціал є дуже великий.

Тому цей законопроект закладає таку нову модель державної туристичної політики. Він євроінтеграційний, гармонізований з декількома директивами, з регламентами Європейського Союзу, Директива про пакетні туристичні послуги та пов'язані туристичні послуги, європейська статистика туризму відповідає рекомендаціям європейським. Він в деяких питаннях складний, в деяких питаннях він буде імплементуватися, і ми будемо бачити, як краще це імплементувати, і, можливо, будемо його корегувати, тому що це така глобальна історія. Але він точно допоможе входженню України в європейський туристичний ринок послуг, зробити це більш привабливим, зробити це більш безпечним, зробити більш відповідальним цей ринок, дай боже, вивести з тіні знову ж таки туристичний ринок. І ми також закладаємо туди нову філософію співпраці з громадами. Тобто ми сподіваємося, що законопроект дасть інструменти для розвитку місцевого туризму право формувати власні програми громадам, створювати місцеві

фонди розвитку туризму, управляти туристичними ресурсами, причому управляти це відкрито, там прозоро і відповідально, встановлювати єдині правила для фахівців туристичного супроводу. Тому, я сподіваюсь, що це дуже допоможе і дасть якийсь стимул особливо для тих територій, де інших стимулів на сьогодні немає.

Також ми тут захищаємо туриста як споживача і додаємо сюди цифровізацію, тобто єдиний туристичний реєстр. Про це дуже багато говорить галузь, галузь це дуже чекає. Якщо ви були колись в дискусіях, ви це точно знаєте. Те, що у нас сьогодні немає єдиного туристичного реєстру, це була задача, до речі, попереднього керівництва ДАРТ, вони на це витратили частину грошей, але єдиний туристичний реєстр так і не зробили. Це катастрофа. Тому що коли немає статистики і немає реєстру взагалі ні надавачів послуг, ні готелів, нічого, це катастрофа. Тобто нам треба зробити хоча б облік для початку готелю туроператорів, фахівців туристичного бізнесу, якусь мінімальну аналітику, щоб бізнес міг робити управлінські рішення, і якусь прозорість на ринку. На сьогодні ринок дуже хаотичний.

Ну і плюс для нас, для нас це також Закон про відновлення. Тому що ми як міністерство разом зі Світовим банком робили звіт так званий RDNA4, це щороку ми збираємо звіт про всі пошкодження, всі (*нерозбірливо*), тобто всю шкоду, яку нам завдає Російська Федерація. Тобто кожну школу, яка обстріляна, кожну там рейку залізної дороги, яка обстріляна, кожний обстріл порту, кожен обстріл кожної громадської будівлі, це все збирають більше 100 експертів Світового банку разом з нашими департаментами, я особисто цим питанням зараз займалася в останні місяці. І ми встановлюємо дуже чіткий вимір, ми розуміємо, скільки, умовно, шкоди нам нанесла Російська Федерація, в якій галузі, в якій сфері, в якому регіоні, в кожній області, в кожному місті. Це, зрозуміло, буде використовуватися для репарацій, але загальна цифра на сьогодні 524 мільярди доларів. Це станом на 31 грудня минулого року. Зараз уже більше. Це наші потреби для відновлення по факту і ту шкоду, яку ми отримали. Значить, жодна з цих цифр не може бути

піднята і не може бути відновлена, це неймовірна цифра, там кредитними чи грантовими програмами, чи коштами міжнародних партнерів, чи коштами публічного сектору. Тобто мінімум 60 відсотків має покриватися бізнесом і приватними інвесторами, інакше ми просто не злетимо і не зможемо відновити країну.

Ще одна страшна така цифра. Ми порахували, що навіть при тому, що нам зараз дуже допомагають міжнародні банки, партнери, надають гранти, пільгові кредити, кредити на 30 років, там по 10 років пільгового періоду і так далі, якщо буде зберігатися отакий темп руйнувань і отакий темп допомоги, то на відновлення країни нам треба буде 70 років. Ну, це абсолютно, це вообщє не про відновлення, це абсолютно неприйнятно.

Чому я про це кажу, тому що нам треба інші стимули, нам треба, щоб інші галузі підхоплювали це відновлення. І туризм – це одна з цих галузей, так само, як і розвиток культури, який дуже пов'язаний з туризмом, так само, як і там меморалізація і маршрути пам'яті, пов'язані з туризмом. Тобто нам треба зараз дати всі основи для розвитку цієї галузі, яка має теж допомагати у відновленні, через малий бізнес, через середній бізнес, через створення робочих місць, через драйвер відбудови, драйвер для конкретних регіонів, де немає інших можливостей, інших стимулів, там немає індустріального парку і так далі. І без цього ми просто не злетимо як країна, ми не зможемо нормально відбудуватися.

Тому цей законопроект дуже важливий. Він не ідеальний, але він на 90 відсотків, я думаю, забезпечить ту велику мету, яку ми на нього ставимо. Тому я вас дуже прошу його підтримати в другому читанні.

Дякую, колеги, за увагу.

ГОЛОВУЮЧА. *(нерозбірливо)*, пані Альона. Наші повноваження, знову ж таки нагадаю про те, що наші повноваження якраз прослідкувати за тим, щоб ті чи інші законопроекти, тим більше, які позначені красивим прапорцем Європейського Союзу, вони відповідають повністю нашим

євроінтеграційним зобов'язанням і праву Європейського Союзу. Тут насправді і наші експерти, і експерти, бачу, Урядового офісу мають конкретні пропозиції до врахування, повного врахування різних статей, положень директиви, основної Директиви 2015/2302. І якщо цей законопроект так довго готувався до другого читання, з 2020, дійсно, року він знаходиться в пулі законопроектів, то, можливо, якраз профільний комітет буде готовий опрацювати ті наші пропозиції для того, щоб його винести на друге читання, ми точно розуміли, що він є вже ідеальним з точки зору принаймні відповідності праву Європейського Союзу. Я думаю, що тут би було важливо, щоби і міністерство відповідне, агентство розвитку туризму були готові попрацювати в тому числі і над цими питаннями.

Я хочу запитати у представниці Державного агентства розвитку і туризму, чи є щось, що доповнити, хотілось би після представлення пані Альони?

ШКРУМ А.І. Одну, перепрошую, ремарку. Зараз буде голова агентства туризму Наталя Табака, вона в дорозі, але вона зараз підключається. І розумію важливість...

ГОЛОВУЮЧА. Якщо є що додати саме з точки зору наших компетенцій, то буде добре. Якщо ні, то просто важливо буде ознайомитись потім з висновком, який буде ухвалений, і попрацювати з профільним комітетом. У нас є приклади того, коли профільні комітети якраз на основі наших застережень чи рекомендацій повертались до розгляду до другого читання з тим, щоби там взяти і привести остаточно у відповідність ті чи інші норми до права Європейського Союзу.

Давайте поки що ми запросимо до слова пана Олександра Ількова.

ІЛЬКОВ О.М. Так, дякую, Іванно Орестівно.

Ми проводили детальну експертизу цього законопроекту. Ми вважаємо, що він в цілому відповідає нашим євроінтеграційним зобов'язанням, і слід там окремо відзначити, що насправді та версія, яка підготовлена до другого читання, вона в рази краща, ніж первинний законопроект. І, по суті, я б сказав, що там більшість тих зауважень, які наводяться, зокрема нами, складно називати технічними, да, мені здається, що їх можна легко усунути.

Крім того, ми спілкувалися із ДАРТ, із міністерством, ми розуміємо, що крім, власне, європейських директив, які регулюють, при розробці законопроекту також керувалися рекомендаціями Всесвітньою туристичною організацією UNWTO, і тому там певні визначення, які, зокрема, викликали у нас питання з точки зору там відповідності права ЄС, вони були взяті з тих рекомендацій, тому тут як би не вбачаємо цих.

Напевно, там з ключових зауважень, це те, що законопроектом пропонується передбачити так звану ексклюзивність, тобто вид виключної діяльності так для туроператора, що, в принципі, не передбачено відповідним правом Європейського Союзу. І от, власне, там в цьому потенційно ми бачимо, тому що це в тому числі може бути там бар'єром для виходу на ринок і може бути сприйнято там як окрема додаткова вимога, тим більше з урахуванням того, що відповідна директива прямо містить заборону на запровадження там більш суворих ...*(Не чути)*, ніж передбачені нею. Я думаю, з ключових це, напевно, це застереження, всі інші вони здебільш технічного характеру. Тому я думаю, що їх можна легко усунути там як шляхом легкого полірування тексту або в процесі імплементації.

ГОЛОВУЮЧА. Тут так, тут є деякі і термінологічні речі, на які вказують там наші фахівці. Я би пропонувала насправді, колеги, зробити наступне. Об'єднати якраз пропоновані, ну, ці зміни Урядовим офісом, нашими фахівцями, використати це все в аргументаційній частині і вийти на такий проект рішення, що проект закону не суперечить міжнародно-

правовим зобов'язанням України, водночас потребує доопрацювання з необхідністю повного врахування положень Директиви 2015/2302 (ЄС). І от тоді вже профільний комітет покроково зможе опрацювати ті речі, які пропонуються і нашими фахівцями, і фахівцями Урядового офісу. І я думаю, що міністерство і ДАРТ підключаться для того, щоби вийти на найкращої якості продукт законодавчий, який ми могли би всі підтримати в залі Верховної Ради України.

Колеги, нема заперечень стосовно того підходу? Тоді я ставлю на голосування озвучений мною проект висновку і прошу секретаріат також врахувати в аргументаційній частині пропозицію Урядового офісу.

Хто – за, прошу.

Я підтримую відповідно.

МЕЗЕНЦЕВА-ФЕДОРЕНКО М.С. Мезенцева-Федоренко – за.

ГАЛАЙЧУК В.С. Галайчук – за.

МЕЛЬНИК П.В. Мельник – за.

ЛЮБОТА Д.В. Любота – за.

НАЛИВАЙЧЕНКО В.О. Наливайченко – за.

ЛЮБОТА Д.В. Любота – за.

ГОЛОВУЮЧА. Вінтоняк, так, правильно я зрозуміла, нема.
Одноставно з присутніх усіх членів комітету. Дуже дякую.
Дякую, пані Альоно. Дякую за долучення до нашої роботи.

ШКРУМ А.І. Дякую вам дуже, друзі. У вас дуже плідний сьогодні, дуже детальний комітет. І тут є пані Наталія Табака. Якщо можна, їй на одну хвилину слово. Я знаю, що вже проголосували.

ГОЛОВУЮЧА. Да, ми вже проголосували, будемо розраховувати, пані Наталія, на те, що ви включитеся в роботу над нашими цими пропозиціями разом з профільним комітетом і зможете добитися повернення до розгляду для того, щоб ми мали вже на виході в пленарному залі Верховної Ради України ідеальний закон, зміни до Закону "Про туризм". Але, будь ласка, вам слово, дуже коротко прошу, бо ми дійсно сьогодні дуже ґрунтовно працюємо, і я бачу, що колеги вже трохи втомились.

ТАБАКА Н.М. Доброго дня, шановні депутати, пані Іванно! Даруйте, будь ласка, що я була відсутня під час дискусії у зв'язку з активною програмою підготовки до засідання Всесвітньої туристичної організації.

Команда ДАРТ ...*(Не чути)*, і ми будемо особливу увагу приділяти, щоби дотримати всіх термінів і врахувати всі коментарі і правки, що були озвучені. Колеги мене передадуть інформацію. І ще раз перепрошую за те, що запізно доєдналась до вашого засідання. Дуже дякую за ваш час.

ГОЛОВУЮЧА. Дуже дякую, що ви все-таки це зробили. Цінуємо знайомство, будемо працювати далі.

ТАБАКА Н.М. Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Будемо раді взаємодії. Дякую, пані Наталія.

Колеги, в нас ще є один законопроект, який ми додали до порядку денного. Це якраз ратифікація Угоди (у формі обміну листами) між Урядом України та Європейським космічним агентством про відновлення дії Угоди між Урядом України та Європейським космічним агентством щодо

співробітництва у використанні космічного простору в мирних цілях (0311 від 12.05.25-го року), поданий Кабміном. Не знаю, колеги, хто доповідає із міністерств? Та немає, нікому не цікаво.

Я так розумію, що висновку Урядового офісу з цього приводу немає. Так? Бо в мене щось нічого не позначено, пане Олександрє.

ІЛЬКОВ О.М. Який законопроект, підкажіть, будь ласка.

ГОЛОВУЮЧА. 0311. Це ратифікація Угоди (у формі обміну листами) між Урядом України і Європейським космічним агентством.

ІЛЬКОВ О.М. Ми неформально його аналізували, і я не думаю, що щось тут є якась проблема. Можу сказати, що немає застережень для цього.

ГОЛОВУЮЧА. У наших фахівців теж немає застережень, але я звертаюсь до колег членів комітету, в мене є наступне застереження.

Я здивована, що цей законопроект розписаний не на наш комітет як на головний комітет. Я розумію, що до Європейського космічного агентства входять також країни, які є членами європейської економічної спільноти. Можливо, ця логіка була у Голови Верховної Ради.

Тому я пропоную зробити наступне. "А", перше: ухвалити рішення, яке, я думаю, що тут ні в кого немає застережень стосовно того, що проект закону не суперечить міжнародно-правовим зобов'язанням України. А "б": звернутися до Голови Верховної Ради України з тим, що з огляду на географію, охоплювану Європейським космічним агентством і так далі, і з огляду на наші повноваження ми мали би бути, а не Комітет зовнішньої політики і міжпарламентських зв'язків мав би бути визначений головним для цього законопроекту. Ну, от у мене такі дві пропозиції.

Ну, звернемося з листом, побачимо. Розписаний він на сьогодні як на головний комітет на КЗС. Я думаю, що нічого не викликає застережень

стосовно того, щоб ухвалити рішення про те, що проект закону не суперечить міжнародно-правовим зобов'язанням України. І це перше рішення, яке я виношу на наше голосування.

Хто – за? Прошу висловлюватися. Я підтримую.

МЕЗЕНЦЕВА-ФЕДОРЕНКО М.С. Мезенцева-Федоренко – за.

ГАЛАЙЧУК В.С. Галайчук – за.

НАЛИВАЙЧЕНКО В.О. Наливайченко – за.

ГОЛОВУЮЧА. Дмитро, Павло, не чую.

МЕЛЬНИК П.В. Мельник – за.

ЛЮБОТА Д.В. Любота теж за.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Рішення ухвалено одностайно.

А друге, колеги. Як ви дивитеся на те, щоб звернутися до Голови Верховної Ради з таким проханням: переспрямувати його на нас як на головний комітет з огляду на те, що я озвучила раніше?

ГАЛАЙЧУК В.С. А чому б і ні. Галайчук – за.

МЕЗЕНЦЕВА-ФЕДОРЕНКО М.С. Мезенцева – за.

НАЛИВАЙЧЕНКО В.О. Наливайченко – за.

ГОЛОВУЮЧА. Нема застережень, Дмитро, Павло?

ЛЮБОТА Д.В. Любота – за.

ГОЛОВУЮЧА. Окей.

Тоді я, колеги, відповідно ініціюючи все це, теж за, то я прошу секретаріат також підготувати такого листа на Голову Верховної Ради України.

І два останніх питання, колеги. Одне, це законопроекти, що регулюються національним законодавством країн-членів Європейського Союзу і не стосуються зобов'язань України в рамках Ради Європи. Їх 18 на цьому засіданні пропонується до вашої уваги. За реєстраційними номерами: 13274, 13231, 13226, 13248, 13108, 13108-1, 13025, 13025-1, 12241, 12336, 12183, 12287, 13148, 13070, 13063, 13149, 13132, 13139.

Якщо нема заперечень, то я пропоную тоді затвердити цей перелік.

Хто – за? Прошу висловлюватися.

Климбуш-Цинцадзе – за.

МЕЗЕНЦЕВА-ФЕДОРЕНКО М.С. Мезенцева-Федоренко – за.

НАЛИВАЙЧЕНКО В.О. Наливайченко – за.

ГАЛАЙЧУК В.С. Галайчук – за.

ЛЮБОТА Д.В. Любота – за.

МЕЛЬНИК П.В. Мельник – за.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую, колеги. Одностайно всіма присутніми.

І останнє запитання. Вам, колеги, було надіслано уточнений з огляду на нашу дискусію проєкт рішення, з огляду на нашу дискусію на засіданні, яке стосувалося моніторингу виконання Плану України, наш проєкт рішення,

доповнений кількома пунктами. Якщо була можливість ознайомитися, чи є, колеги, якісь застереження, зауваження? Ви пам'ятаєте, ми ухвалили його за основу, тепер доповнили його з огляду на ту дискусію, яку ми мали.

Чи є якісь застереження, чи можемо голосувати в такому вигляді, як було запропоновано в доповненому варіанті секретаріатом проект рішення?

ГАЛАЙЧУК В.С. Готові підтримати.

ГОЛОВУЮЧА. Тоді, колеги, той проект рішення доповнений, який був вам надісланий, ставлю на голосування на основі нашої дискусії і нашого засідання комітету про План України.

Хто – за? Прошу голосувати.

Я підтримую.

МЕЗЕНЦЕВА-ФЕДОРЕНКО М.С. Мезенцева-Федоренко – за.

ГАЛАЙЧУК В.С. Галайчук – за.

НАЛИВАЙЧЕНКО В.О. Наливайченко – за.

МЕЛЬНИК П.В. Мельник – за.

ЛЮБОТА Д.В. Любота – за.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую, колеги. Одностайне рішення з усіх присутніх.

Наш порядок денний вичерпаний на сьогодні. Дуже дякую всім за змістовну активну роботу, дякую за залученість.

І просто для членів комітету повідомляю. Пригадуєте, ми говорили про зустріч з керівником Європейського інвестиційного банку в Україні. Вона переноситься попередньо на 18 число в другій половині дня. То я би просила,

хто там буде мати можливість, планувати собі цей час після засідань. І ми також долучимо, я думаю, до цієї розмови голів підкомітетів, так, як ми це зазвичай робимо, для того щоб ми мали так повноцінніше і знайомство, і обговорення і планів того, що робить сьогодні ЄІБ. Я думаю, що якраз це буде корисно і для інших членів інших комітетів. Тому просто візьміть собі, будь ласка, це до уваги.

Все, дуже дякую, порядок денний вичерпано. Дякую всім присутнім. Дякую всім учасникам. До зустрічі. До побачення.